

รายงานการฝึกอบรม

ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรม เทคโนโลยีในห้องพิจารณาคดี
การบริหารจัดการศาล IACA ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป และศาลอุทธรณ์แห่งเนเธอร์แลนด์

จัดทำโดย

กลุ่มที่ ๔

นางสิริพิน	โตสุวรรณถาวร
นางราตรี	หาญพิสิฐ
นางสาวนীরชา	ฐานพงษ์
นางสาวจิรภรณ์	ทองแท้
นายทวี	เอี่ยมนาค
นางสาวพิริยา	ศิลปานันท์

เสนอ

สำนักงานศาลยุติธรรม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตร
“การพัฒนาระบบงานศาล เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้”
ณ มหาวิทยาลัยโลเดิน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์
ระหว่างวันที่ ๒๘ มิถุนายน - ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘

คำนำ

สำนักงานศาลยุติธรรม ได้จัดโครงการฝึกอบรมข้าราชการศาลยุติธรรม ณ ต่างประเทศ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ ในหลักสูตร “การพัฒนาระบบงานศาล เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้” ณ มหาวิทยาลัยไลเดน ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ ๒๘ มิถุนายน - ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๘ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของข้าราชการศาลยุติธรรมให้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการและการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบงานศาล อันเป็นการยกระดับการบริหารจัดการงานธุรการศาลยุติธรรม พัฒนาระบบงานศาลให้ก้าวไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับศาลยุติธรรมอย่างยั่งยืน และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนและองค์กรศาลยุติธรรมทั่วประเทศ

คณะผู้จัดทำเป็นส่วนหนึ่งของข้าราชการศาลยุติธรรมที่ได้รับทุนไปฝึกอบรมในหลักสูตรดังกล่าวนี้ และรับผิดชอบการทำรายงานในหัวข้อ เรื่อง ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรม เทคโนโลยีในห้องพิจารณาคดี การบริหารจัดการศาล โดย IACA ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป และศาลอุทธรณ์แห่งเนเธอร์แลนด์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมา การศึกษาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาพัฒนาระบบงานศาลยุติธรรมของไทย

สุดท้ายนี้ คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณอย่างยิ่งต่อสำนักงานศาลยุติธรรม ที่ได้สนับสนุนทุนในการฝึกอบรม เจ้าหน้าที่กองการต่างประเทศ คณะวิทยากรผู้บรรยาย ตลอดจน ท่านธีระพงศ์ จิระภาค (ที่ปรึกษาคณะ) และท่านพิสิษฐ ینگน้อย (หัวหน้าคณะ) ซึ่งท่านทั้งสองได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ กำกับ ดูแล เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้วิทยากรเกิดความประทับใจในการตั้งใจที่จะรับข้อมูลที่ท่านวิทยากรได้ถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี ทำให้คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมทั้งคณะของผู้จัดทำรู้สึกอบอุ่นใจและประทับใจที่ท่านได้ให้เมตตาและความห่วงใยต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ ทุกคน มิฉะนั้น รายงานฉบับนี้คงไม่อาจสำเร็จลุล่วงได้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะเกิดประโยชน์ต่อบุคลากรในสำนักงานศาลยุติธรรม และผู้สนใจศึกษาค้นคว้าบ้างตามสมควร

กลุ่มที่ ๔

คณะผู้จัดทำ

๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	๑
ขอบเขตการศึกษา.....	๒
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๒
บทที่ ๒ การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง).....	๓
ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรม.....	๖
เทคโนโลยีในห้องพิจารณาคดี.....	๑๓
การบริหารจัดการศาล โดย IACA.....	๑๗
ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป.....	๒๓
ศาลอุทธรณ์แห่งเนเธอร์แลนด์.....	๒๘
บทที่ ๓ การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ.....	๔๑
ข้อดี.....	๔๑
ข้อเสีย.....	๔๑
บทที่ ๔ แนวทางแก้ไขปัญหา การประยุกต์ข้อดีข้อเสีย.....	๔๓
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ.....	๔๔

บทที่ ๑

บทนำ

สภาพปัญหาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานศาลยุติธรรมได้พัฒนาความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากรและการขยายศาลยุติธรรมให้กว้างขวางครอบคลุมคดีความทุกด้านตามความเจริญก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อประสิทธิภาพประสิทธิผลโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะอาชีพ และทุกท้องถิ่นแม้ว่าจะอยู่ห่างไกลเพียงใด ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ศาลยุติธรรมของไทยมีการปรับปรุงพัฒนาระบบการพิจารณาคดี เพื่อให้มีความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมแก่ประชาชนมากขึ้น ทั้งพยายามลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีลงให้มากที่สุด การพยายามนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทันสมัยเข้ามาใช้เพื่อลดขั้นตอน ระยะเวลาและเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว สามารถอำนวยความสะดวกและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพตามนโยบายประธานศาลฎีกา

ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงในวิธีบริหารจัดการคดีในขั้นตอนต่าง ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ความพยายามในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้กับองค์กรศาล ประสบความสำเร็จบ้าง ไม่ประสบความสำเร็จบ้าง การนำเทคโนโลยีแต่ละชนิดมาใช้กับองค์กรศาลต่างก็มีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ต่างกันไป บางครั้งความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ก็เป็นนโยบายจากส่วนกลาง บางครั้งก็เป็นการพัฒนาโดยศาลแต่ละแห่งกันเอง สุดท้ายแต่ความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารแต่ละศาล

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาดูงาน เปรียบเทียบระบบงานศาลยุติธรรม วิธีการบริหารจัดการคดีของศาลในประเทศอื่น ๆ ว่ามีแนวทางและวิธีการอย่างไร เพื่อนำส่วนที่ดี มีประโยชน์ มาใช้ในการพัฒนาระบบงานศาลของประเทศไทยต่อไป เพื่อให้เป็นที่พึงของประชาชนได้อย่างแท้จริง และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่าจะได้รับความยุติธรรมอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับระบบงานศาลของเนเธอร์แลนด์ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพิจารณาคดี รวมทั้งระบบการวางแผนและการบริหารจัดการคดี
๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน ความต่าง ในการบริหารศาล ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมของไทยกับสมาคมระหว่างประเทศเพื่อการบริหารศาล (IACA)
๓. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการคดี และเสนอแนวทางแก้ไข เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับศาลยุติธรรมของไทย

ขอบเขตการศึกษา

๑. ศึกษากระบวนการสารสนเทศศาลยุติธรรม เกี่ยวกับขั้นตอนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศาลยุติธรรม กรณีใดบ้างและผู้ใดที่สามารถดำเนินการผ่านสารสนเทศได้ ใครที่มี

สิทธิในการสืบค้นข้อมูลได้ ความปลอดภัยของข้อมูลมีมากน้อยเพียงใด อุปสรรคและปัญหาที่พบในการใช้ระบบสารสนเทศมีสาเหตุเกิดจากสิ่งใดบ้าง

๒. ศึกษาเทคโนโลยีในห้องพิจารณาเกี่ยวกับระบบสารสนเทศที่ใช้ในห้องพิจารณาว่ามีขั้นตอนอย่างไร การจัดเก็บข้อมูล

๓. ศึกษาการบริหารจัดการศาล โดย IACA เกี่ยวกับการก่อตั้ง โครงสร้างภายใน IACA อำนาจหน้าที่ การเข้าร่วมเป็นสมาชิก

๔. ศึกษาศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป เกี่ยวกับความเป็นมา การก่อตั้งตามหลักการในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน รวมถึงอำนาจหน้าที่

๕. ศึกษาตุลาการศาลอุทธรณ์แห่งเนเธอร์แลนด์ เกี่ยวกับโครงสร้างในศาลอุทธรณ์ ภารกิจ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ทราบเกี่ยวกับระบบสารสนเทศสำหรับศาลยุติธรรมของเนเธอร์แลนด์ รวมถึงการวางแผนและการบริหารจัดการคดี

๒. ทำให้ได้รับความรู้จากการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือน ความต่าง ในการจัดการบริหารศาล ระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมของไทยกับสมาคมระหว่างประเทศเพื่อการบริหารศาล (IACA)

๓. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการบริหารจัดการคดี และหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับศาลยุติธรรมของไทย

บทที่ ๒

การศึกษาเปรียบเทียบ (ความเหมือน/ความต่าง)

แนวคิด ทฤษฎี วิชาการ ของประเทศไทยกับราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

๑. ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรม

ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรมของศาลเนเธอร์แลนด์

การทำนิติกรรมโดยนักกฎหมาย การทำธุรกรรมมีการใช้การทำสัญญาเป็นรูปธรรมมากมาย ถ้าใช้อิเล็กทรอนิกส์ได้มากมาย การแลกเปลี่ยนข้อมูลมีวัฒนธรรมทางด้านภาษาแต่ละประเทศ มีปัญหาต้องไปติดต่อศาลในต่างประเทศ ท่านวิทยากรได้อธิบาย กรณีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจะต้องทำอย่างไร

ประเทศที่เป็นประชาคมยุโรป จำนวน ๒๘ ประเทศ มี ๒๔ ภาษา ประชากร จำนวน ๕๐๗ ล้านคน โดยซุ่มตัวอย่างสัมภาษณ์โดยเลือกประเทศที่โดดเด่น มีความชำนาญเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์

หลักจากการทำ Action plan มีผล และมีจุดมุ่งหมาย จากกลุ่มเหล่านี้ ๔ กลุ่ม

๑. เป็นทางด้าน
๒. เป็นทางด้านธุรกิจ
๓. เป็นทางด้านกฎหมาย
๔. เป็นทางด้านศาลยุติธรรม

ในเว็บไซต์มีทุกภาษาโชว์เป็นศาลพิเศษที่มีคดีต่าง ๆ เช่น อัยการรัฐเนเธอร์แลนด์เป็นอย่างไร ข้อมูลในศาลพิเศษเนเธอร์แลนด์ สามารถอ่านได้ หลายภาษาในกลุ่มยุโรป

E – Court เป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการก่อตั้งขึ้นมา ข้อมูลที่หาได้จากบรรทัดฐาน เช่น ถ้าเกิดผู้พิพากษาให้คำตัดสิน คำพิพากษาบรรทัดฐาน แต่ไม่ได้เผยแพร่ไปทุกประเทศ ECLI จะมีใส่ไปบางประเทศ ก่อนเวลาคนต้องใช้คำเฉพาะ เวลาที่คนจะเลือกตัวเลขแล้วคนง่ายกว่า แต่มีบางประเทศไม่ได้อยู่ในความร่วมมือ เป็นการค้นหาที่ใช้ทั่วโลก และเป็นนวัตกรรมของประเทศเนเธอร์แลนด์

ผลที่ประสบความสำเร็จ การจดทะเบียนด้านทางธุรกิจ เช่น เรื่องของที่ดิน ธุรกิจล้มละลาย จะคล้ายกรรมการค้า ที่ว่าบริษัทจดทะเบียนมีทุนเท่าไร นำเชื่อถือหรือไม่ของทั่วประเทศที่เป็นกลุ่มยุโรปเป็นหน้าที่ของประเทศเนเธอร์แลนด์ที่ก้าวไปอีก ไปสู่ประเทศอื่นให้ได้

ผลของการตั้ง Action plan ผลทางด้านกฎหมาย มีผู้ใกล้เคียง โดยหาผู้ใกล้เคียงได้ ตัวอย่าง ผู้ช่วยทางกฎหมาย ทำงานในเนเธอร์แลนด์ไป ECCI ในสเปน หาคนที่พูดภาษาอังกฤษได้ โดยคนที่อยู่ในสเปนพูดอังกฤษได้ เป็นข้อมูลที่สร้างความมั่นใจที่จะไม่โดนหลอก เป็นฐานข้อมูลที่ได้มาของแต่ละประเทศเหมือนการหานักกฎหมายเหมือนกัน จุดประสงค์เพื่อ ทำ แบบฟอร์มเพื่อกรอกข้อมูลออกมา คลิกเข้าไปเราจะเอาแบบฟอร์มไหน และตั้งปรีนออกมาได้เลย มี FORM แล้วส่งไปได้เลย เนื่องจากยังไม่ลงตัวมีการทำอีเมลขึ้น วิธีการ แบบฟอร์มจะอย่างไร มีบางอย่างใส่ข้อมูลไปในฟอร์มแล้วมีคนซื้อไวน์แล้วส่งไม่ถึง ก็จะมีฟอร์มในการกรอกข้อมูลได้ง่ายขึ้น ซึ่งวิทยากรก็ไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย เลือกภาษา คลิกมาขึ้นภาษาของเราเลย ส่วนแรกข้อมูลพื้นฐานของผู้ซื้อมีคำอธิบายว่ากรอกข้อมูลอย่างไร ชื่อของต่างประเทศมีมานานแต่ของศาลเพิ่งจะมี

ส่วนที่ ๒ ข้อมูล อยู่ต่างประเทศใช้ไบอินวอยส์ โดยปรับเปลี่ยนข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เวลาที่มีประชุมเรื่องต่าง ๆ ค่อยเรื่องอื่น จะค่อยเรื่องอื่นประมาณ ๕ บาท มีความสำคัญเป็นฟอร์มเดียว ในประชาคมยุโรป โดยมีนักกฎหมายที่ใช้ร่วมกัน ฟอร์มที่ใช้จะต้องใช้ของประเทศที่ไม่เหมือนกัน (เลือกเฉพาะที่ใช้เหมือนกัน มีตัวหนังสือมากมาย ประเทศเนเธอร์แลนด์คิดว่าเป็นรูปภาพดีไหม

E-CODEX ระบบศาลยุติธรรมแลกเปลี่ยนทางอิเล็กทรอนิกส์ เวลาที่มีธุรกรรมกับต่างประเทศ จะมั่นใจว่ามีความปลอดภัยได้แค่ไหนว่าจะไม่มีใครหลอกหลวง เพื่อแก้ปัญหานี้ เริ่ม ปี ๒๐๑๐ เสร็จในปีหน้าปลายเดือนมิถุนายน ทั้งโครงการใช้ ๒๔ ล้านยูโร สำนักสภาคณะกรรมการยุโรปช่วย ออกให้ครึ่งหนึ่ง ประเทศที่อยู่ในยุโรป เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ ก็หาข้อมูลในที่นี้ได้ สิ่งที่ทำโดยการสร้างบล็อกเพื่อความปลอดภัยในการเปลี่ยนถ่ายข้อมูลสิ่งสำคัญที่เด่นไม่ต้องเปลี่ยนระบบเก่า เพิ่มการเชื่อมต่อเรื่องการขนถ่ายทางอิเล็กทรอนิกส์ เพราะบางประเทศระบบเก่า

โครงการความร่วมมือเดิมจะได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการยุโรป

- ร่วมด้วยความสมัครใจ
- กระจายอำนาจเป็นระบบกว้าง
- การสร้างระบบอิสระในการให้ความยุติธรรม
- ดูงานหรือสิ่งที่ทำ
- ประเทศที่ไม่อยู่ในยุโรปด้วย

การปฏิบัติมีอะไรบ้าง

๑. การเข้าถึงข้อมูล (Portal) ข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ บอกประเภทความสำคัญมาก เช่น A ,B โดยดูจากตารางแบ่งงานกันทำ
๒. บางอย่างเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจ
๓. การสร้างข้อมูลใหม่
๔. สถานที่ทั้งหลาย
๕. ใส่ข้อมูลแบบเปิดเผย เพื่อให้ทุกคนได้ใช้
๖. มีการลงทะเบียนให้คนอื่นเข้ามาด้วย เช่น ที่ดิน อาจจะมีส่วนที่สำคัญที่เวลาที่มีการใช้ล่ามแปลอาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้องก็เป็นได้ และอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์บางอย่างที่อาจจะไม่รู้ก็ได้ ฉะนั้น ในต่างประเทศ เราต้องการล่ามที่พูดภาษา เมื่อประเทศเราไม่มี ก็จะค้นหาจากประเทศอื่น ทำให้การสื่อสารที่ได้รับอาจจะไม่ตรงหรือไม่ถูกต้องครบถ้วนเกิดความคลาดเคลื่อนก็ได้
๗. บางอย่างได้ดำเนินการแล้ว และบางเรื่องมีความเป็นไปได้

ECLI คำพิพากษาจะมีด้วย ฐานข้อมูลทางศาล ถ้าเราจะฟ้องที่ศาลไหนจะมีข้อมูลให้ เช่น

- VDO Conference โดยคนอยู่อีกที่หนึ่ง ประเทศเนเธอร์แลนด์จะมีความโดดเด่นเรื่องการใช้ โดยได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสภายุโรป ซึ่งมีการพูดไปและแปลไป และต้องมีผู้ควบคุม

- Automated machine translation ที่เครื่องแปล

ข้อมูลที่ได้มาจัดทำจะมีปัญหาและอุปสรรค

ทุกประเทศให้ความร่วมมือ

การบริการเช่นนี้มีการเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นค่าธรรมเนียม ในอนาคตประเทศแถบเอเชียอาจใช้ข้อมูลในการแลกเปลี่ยน

ระบบสารสนเทศศาลยุติธรรมของไทย

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในกระบวนการทำงานของศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การนำระบบสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ยังมีประสิทธิภาพยังต้องคำนึงถึงปัจจัยและความท้าทายต่างๆ หลายประการ ในขณะนี้ระบบซอฟต์แวร์บางส่วนได้ถูกพัฒนาขึ้นจากส่วนกลางแล้ว แต่ยังคงมีความท้าทายในการปรับใช้ให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ในแต่ละศาลให้มากขึ้น อย่างไรก็ตามได้มีการพัฒนาซอฟต์แวร์บางส่วนโดยศาลแต่ละแห่งเพื่อใช้งานเฉพาะอย่างทำให้ระบบซอฟต์แวร์มีความหลากหลาย ในปัจจุบัน ศาลยุติธรรมทั้งประเทศมีฐานข้อมูลทั้งสิ้น ๑๕ ฐาน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้สำหรับงานด้านธุรการและการบริหารจัดการภายในเป็นหลัก การปรับปรุงให้เกิดมาตรฐานหนึ่งเดียวและการจัดสร้างฐานข้อมูลกลางที่มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศาลอย่างรวดเร็ว จึงนับเป็นความท้าทายที่สำคัญประการหนึ่ง นอกจากนี้การพัฒนาระบบงานสำหรับช่วยในงานคดีและการบริการประชาชนให้ใช้งานร่วมกันได้ทั้งองค์กร จะเป็นตัวเร่งให้เกิดการบริการประชาชนที่ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอีกมาก

ในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานนั้น ผลจากการสำรวจศาล ๒๘๐ แห่งทั่วประเทศพบว่า ศาลมีอัตราส่วนของเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อจำนวนบุคลากรที่ดี อยู่ที่ ๑.๑๔ ต่อ ๑ (๑๒,๐๓๘ คน ต่อ ๑๐,๕๔๗ เครื่อง) แต่ประสิทธิภาพการใช้งานยังสามารถเพิ่มขึ้นได้อีกหากมีการวางแผนควบคุมให้การจัดสรรและใช้คอมพิวเตอร์ตรงกับงานที่ถูกกำหนดไว้มากขึ้น ซึ่งจะลดปัญหาการขาดแคลนเครื่องในบางส่วนงานลงได้ สำหรับการจัดซื้อควรคำนึงถึงการจัดให้มีซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ที่ถูกต้องตามจำนวนการใช้งานอย่างเหมาะสมมาด้วยเสมอ

ความท้าทายที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การบริหารจัดการเครือข่ายให้มีความเร็วเพียงพอต่อการใช้งานในมุมมองของผู้ปฏิบัติมากขึ้น และผลักดันให้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเชื่อมต่อกันระหว่างหน่วยงานภายในศาลยุติธรรมได้ทั้งหมดด้วยความมั่นคงปลอดภัยที่สูงขึ้น เพื่อตอบรับความท้าทายนี้ทางศาลได้มีแผนการติดตั้งเครือข่ายถึง ๘ ระบบ เพื่อรองรับความต้องการดังกล่าว และได้เตรียมอุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย (Firewall) ติดตั้งไว้ที่ศาลยุติธรรม จำนวน ๒๔ แห่ง ทั้งในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล รวมทั้งจะขยายเพิ่มไปยังศาลอีก ๒๒๒ แห่งทั่วประเทศในปี ๒๕๕๓ นอกจากนี้ยังมีโครงการจัดหาซอฟต์แวร์ระบบป้องกันไวรัสคอมพิวเตอร์ให้กับศาลยุติธรรมทั่วประเทศอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามประเด็นที่ต้องคำนึงถึงคือการกำหนดนโยบายหรือระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาปฏิบัติงานด้าน เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนมาตรการที่ใช้รักษาความปลอดภัยข้อมูลหรือโปรแกรมที่มีอยู่ภายในระบบสำนักงานศาลยุติธรรมที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ง่าย รวมถึงการรณรงค์ให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญ และจุดมุ่งหมายของนโยบายหรือระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ต่อประสิทธิภาพการทำงานและความมั่นคงปลอดภัยของสารสนเทศในศาลด้วย

ในขณะนี้คณะผู้บริหารได้ให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาระบบงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดี การสืบพยาน การบริหารจัดการคดี การบริการประชาชน ตามนโยบาย e-Court และ e-Office รวมทั้งมีการพัฒนาระบบต้นแบบประเภทต่างๆ ตามศาลนาร่องหลายแห่ง สิ่งที่เรียนรู้จากโครงการเหล่านั้น คือ มีความท้าทายใหญ่ ๆ ใน ๔ ประเด็นหลักที่ต้องการการดูแลอย่างเหมาะสม

๑. ต้องกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นโดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างข้อมูลให้ชัดเจน
๒. ต้องผลักดันให้มีระบบฐานข้อมูลที่สามารถใช้งานร่วมกันได้ทั้งองค์กร
๓. ต้องเน้นการสร้างกระบวนการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและพัฒนาซอฟต์แวร์ที่สอดคล้องและมีประสิทธิภาพให้มากขึ้น
๔. ต้องจัดสร้างระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายที่มีความปลอดภัยและมีเสถียรภาพสูงเพื่อรองรับการทำงาน

๒. กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดและปรับกระบวนการใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่หลากหลายของศาลยุติธรรม ให้เข้าสู่ทิศทางที่สอดคล้องและสามารถทำงานร่วมกันได้ในเบื้องต้น รวมทั้งสามารถขยายผลไปสู่การสร้างโครงสร้างทางสารสนเทศสำหรับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นเอกภาพทั้งองค์กรในอนาคต มาตรฐานเทคโนโลยีคำนึงถึงข้อจำกัด และกระบวนการทำงานขององค์กรเป็นหลัก เพื่อให้กรอบดังกล่าวสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในอนาคตอันใกล้ กรอบมาตรฐานจะต้องคำนึงถึงมิติต่างๆ ที่จำเป็นดังต่อไปนี้

- ๒.๑ มิติด้านโครงสร้างข้อมูล
- ๒.๒ มิติด้านฐานข้อมูล
- ๒.๓ มิติด้านสถาปัตยกรรมซอฟต์แวร์
- ๒.๔ มิติด้านเครือข่ายและความปลอดภัย

๒.๑ มิติด้านโครงสร้างข้อมูล

การพัฒนาโครงสร้างข้อมูลถือเป็นกุญแจหลักในการบูรณาการข้อมูลจากระบบงานต่าง ๆ ที่แยกใ้อยู่อย่างอิสระในหน่วยงานศาลทั่วประเทศ การพัฒนาโครงสร้างนี้ต้องอาศัยการศึกษาข้อมูลที่ใช้ในการบริหารและปฏิบัติงานโดยละเอียด ข้อมูลที่คล้ายกันในโปรแกรมต่าง ๆ นั้นควรถูกวิเคราะห์ เพื่อเลือกโครงสร้างที่เหมาะสมที่สุดมาใช้เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างมาตรฐานข้อมูล จากนั้นพิจารณาเลือกเฉพาะข้อมูลส่วนที่มาจากกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน ในทุกศาลมาพัฒนาเป็นโครงสร้างข้อมูลกลาง ซึ่งงานส่วนนี้ ควรอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของส่วนกลาง โดยขอความคิดเห็นจากตัวแทนศาลในกลุ่มงานต่าง ๆ ร่วมด้วย สำหรับข้อมูลที่มีความเฉพาะของแต่ละกลุ่มศาลควรมอบให้ศาลในกลุ่มนั้นๆ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาโครงสร้างข้อมูลเพิ่มเติมตามกรอบที่ส่วนกลางกำหนด

ทั้งนี้ โครงสร้างข้อมูลควรถูกออกแบบโดยแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มตามระบบงานศาล คือ

๑. **กลุ่มข้อมูลสำหรับงานศาลยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์** ซึ่งรวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานตุลาการและข้อมูลธุรการที่เกี่ยวข้องกับการพิพากษา เช่น สำนวนคดี หนังสือเวียน คำคู่ความ หมายประเภทต่าง ๆ ข้อมูลนายประกัน ค่าปรับ ค่าธรรมเนียมศาล รายงานสถิติคดี ตารางการนัดหมาย เป็นต้น

๒) **กลุ่มข้อมูลสำหรับการบริหารสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์** เช่น ข้อมูลบัญชีเงินเดือน การบริหารงาน บุคคล (การสอบ สมัครงาน ประวัติการทำงาน ฯลฯ) การบริหารการเงิน และทรัพย์สิน การติดตามผลการดำเนินโครงการ ซึ่งข้อมูลในกลุ่มนี้เป็นข้อมูลที่จำเป็นของทุกสำนักงานไม่ได้จำกัดเพียงหน่วยงานศาลเท่านั้น

๓) **กลุ่มข้อมูลวิจัยและคลังความรู้** ได้แก่ องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อศาล เมื่อโครงสร้างข้อมูลตามกลุ่มดังกล่าวได้ถูกออกแบบเรียบร้อยแล้ว จะทำให้การออกแบบฐานข้อมูลในการใช้งานทำได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ มิติด้านฐานข้อมูล

การออกแบบระบบฐานข้อมูลในลักษณะแบบผสมที่เรียกว่า ฐานข้อมูลแบบกระจายที่มีข้อมูลร่วมแบบรวมศูนย์ (Distributed Database with Centralized Common Data) ในระบบนี้ทุกหน่วยงานศาลจะใช้ระบบงานแยกออกจากกันเป็นเอกเทศ โดยที่ข้อมูล ที่ถูกใช้งานตลอดเวลาจะถูกเก็บไว้ในระบบเซิร์ฟเวอร์ของแต่ละศาล ส่วนข้อมูลที่ใช้ร่วมกัน เช่น สถิติคดี ข้อมูลนายประกัน ข้อมูล สถานะคดี ข้อมูลบุคคลในคดีจะถูกส่งไปยังศูนย์ข้อมูลกลาง ที่ต้องจัดตั้งขึ้น โดยใช้การทำสำเนาข้อมูล ซึ่งมีรวมอยู่แล้วในระบบฐานข้อมูลทางการค้าทั่วไป เป็นต้น สถาปัตยกรรมแบบนี้มีข้อดีหลายประการ คือ

๑. เอื้อต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างศาลในอนาคต
๒. ลดความติดขัด เนื่องจากความเสถียรและความเร็วของเครือข่าย
๓. ข้อมูลฐานข้อมูลกลางสามารถนำไปใช้งาน อื่น ๆ เช่น การออกรายงานสรุปภายในหน่วยงานศาล ใช้ในการบริการประชาชนหรือหน่วยงานอื่นที่ เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม

๒.๓ มิติด้านสถาปัตยกรรมซอฟต์แวร์

เพื่อให้ง่ายต่อการออกแบบระบบสารสนเทศและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ระบบซอฟต์แวร์สถาปัตยกรรมแบบ ๓ ชั้น (๓-Tier Architecture) โดย แยกระบบสารสนเทศเป็น ๓ ส่วนคือ หนึ่ง ส่วนติดต่อผู้ใช้ โดยผู้ใช้จะติดต่อกับโปรแกรมในส่วนนี้เท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องรู้ถึงการทำงานของซอฟต์แวร์ในส่วนอื่น ๆ สอง ส่วนตรรกะหลัก ที่ทำตามคำสั่งจากผู้ใช้ในการประมวลผล และการคำนวณต่าง ๆ โดยดึงข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลสามส่วน บริหารจัดการฐานข้อมูลและโครงสร้างข้อมูล ส่วนนี้จะจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดที่ใช้งาน

สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานศาลนั้น มีองค์ประกอบหลัก ๒ ประการ คือ

๑. ต้องระบุเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ชัดเจน โดยในแต่ละเหตุการณ์ จะมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลอะไร ระหว่างหน่วยงานใด และด้วยเงื่อนไขอะไรบ้าง ตัวอย่าง เช่น หากนายฝ่ายจำเลยปรากฏตัวในศาล โดยมีเงื่อนไขว่าศาลเป็นผู้แต่งตั้งนายให้จำเลย ศาลกับนายฝ่ายจำเลยจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลใบแจ้งการนัดหมายศาล และใบสรุปสำนวนคดีระหว่างกัน

๒. มีการกำหนดวิธีการในการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน เน้นการให้บริการ (Service Oriented Architecture หรือ SOA) ซึ่งข้อมูลระหว่างโปรแกรมที่พัฒนาบนโครงสร้างที่ต่างกันจะถูกแปลงเพื่อการแลกเปลี่ยนแบบอัตโนมัติได้โดยใช้เทคโนโลยีเว็บเซอร์วิส ซึ่งมีความเป็นมาตรฐานสูงและใช้กันทั่วไปในการพัฒนาระบบสารสนเทศขนาดใหญ่

ในการออกแบบพัฒนาระบบการกำหนดมาตรฐานเชิงเทคโนโลยีในด้านต่างๆ เช่น ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ โครงสร้างข้อมูล ความปลอดภัยข้อมูล และการบริหารจัดการเทคโนโลยี ให้ชัดเจนนับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง แนวทางที่เสนอ คือ เลือกส่วนงานหรือกระบวนการที่เหมือนกัน

ในทุกศาล เพื่อพัฒนาเป็นระบบงานกลางใช้ร่วมกันก่อน จากนั้นระบบงานที่มีความเฉพาะของแต่ละกลุ่มให้ศาลกลุ่ม นั้นร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาระบบเพิ่มเติมจากระบบกลางเอง โดยพัฒนาตามกรอบเทคโนโลยีที่ร่วมกันกำหนดเพื่อให้เกิดความสอดคล้องของระบบระหว่างศาล นอกจากนี้ เพื่อให้ศาลในกลุ่มเดียวกัน สามารถใช้งานระบบซอฟต์แวร์ร่วมกันได้ โดยสำรวจวิธีการทำงานของศาลในแต่ละกลุ่ม และศึกษาหา กระบวนการทำงานที่เหมาะสมก่อนพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ด้วย

๒.๔ มิติด้านเครือข่ายและความปลอดภัย

การวางระบบเครือข่ายสื่อสารข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงหน่วยงานในศาลยุติธรรมเข้าด้วยกันนั้น ควรทำเป็นแบบสองระดับ โดยในระดับบน หน่วยงานต่าง ๆ จะรับส่งข้อมูลระบบสารสนเทศกับเครื่องแม่ข่ายและฐานข้อมูลที่ศูนย์กลางที่ดูแลโดยสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับล่าง หน่วยงานศาลสามารถวางระบบภายในของตนได้ อย่างไรก็ตามการใช้งานอินเทอร์เน็ตของหน่วยงานต่าง ๆ จะต้องผ่านเครือข่ายที่ส่วนกลาง เพื่อกำกับดูแลการรักษาความปลอดภัยข้อมูลภายในเครือข่าย รวมถึงการบันทึกการใช้งาน อินเทอร์เน็ตตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐

สำหรับการเชื่อมต่อเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภายในเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นอินทราเน็ตนั้น สามารถใช้เครือข่ายภาครัฐ (Government Information Network: GIN) ร่วมกับการใช้ระบบเอดีเอสแอล (ADSL) **ข้อดี** คือ สามารถประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยลดปัญหา คอขวดในการใช้อินเทอร์เน็ตและอินทราเน็ตที่ส่วนกลาง เนื่องจากศาลต่าง ๆ สามารถกำหนดแบนด์ วิธในการเชื่อมต่อได้ตรงกับความต้องการในการใช้งานจริง และสามารถใช้อีเอสแอลเป็นเครือข่ายสำรองในกรณีที่เครือข่ายภาครัฐเกิดขัดข้อง สำหรับการจัดซื้ออุปกรณ์ให้คุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ควรจะจำแนกงานของแต่ละกลุ่มงาน และสำรวจวิเคราะห์ ความจำเป็นด้านอุปกรณ์ของแต่ละกลุ่ม

การวางแผนและพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัย รวมถึงการออกนโยบายและมาตรการบังคับ ด้านความปลอดภัยต่าง ๆ ในหน่วยงานของศาลยุติธรรม ควรจะต้องมีการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ กระบวนการทำงาน ตามหลักของการบริหารความเสี่ยง โดยเริ่มจาก **หนึ่ง** ระบุสินทรัพย์ (Asset) ที่มีความสำคัญและความต้องการด้านความปลอดภัยของสินทรัพย์ตัวอย่าง เช่น สินทรัพย์ของศาลยุติธรรม อาจแบ่งออกได้เป็น ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์เอกสารคดีซอฟต์แวร์ โปรแกรมระบบงาน และข้อมูลต่าง ๆ **สอง** กำหนดลำดับความสำคัญของสินทรัพย์ที่ต้องการป้องกัน โดยพิจารณาจากระดับของผลกระทบจากความไม่ปลอดภัยของสินทรัพย์และความเป็นไปได้ที่จะมีเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น **สาม** เลือกมาตรการและกลไกด้านความปลอดภัยที่เหมาะสม เช่น สินทรัพย์ประเภทข้อมูลคำพิพากษา ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ก่อผลกระทบจากความไม่ปลอดภัยสูง ต้องการความถูกต้องตลอดเวลา แต่สามารถกู้คืนได้ไม่ยากนักโดยอาศัยฐานข้อมูลสำรอง ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการตรวจจับสูงที่สุด จึงอาจจะต้องใช้ระบบติดตาม แบบเวลาจริง ร่วมกับกลไกด้านความปลอดภัยอื่น ๆ เช่น การเข้ารหัสข้อมูล การบริหารจัดการตัวตน เป็นต้น

การพัฒนาระบบสารสนเทศ จะสามารถนำไปสู่การสร้างระบบประมวลผลเชิงกลุ่มเมฆส่วนตัว (Private Cloud Infrastructure) สำหรับใช้งานร่วมกันระหว่าง หน่วยงานในสังกัดศาลยุติธรรมได้ในอนาคต แนวทาง คือ สร้างเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เป็นระบบแบบรวมศูนย์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ใช้งานร่วมกันบนเครื่องแม่ข่าย แทนการจัดซื้ออุปกรณ์เป็นชุด ๆ ให้กับบุคลากรแต่ละคน **ข้อดี** ของแนวทางนี้มีหลายประการ เช่น สามารถลดความต้องการการจัดซื้อระบบคอมพิวเตอร์ในระดับของผู้ใช้ลงได้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเครื่อง

คอมพิวเตอร์ลูกข่ายมีความ ต้องการเพียงเว็บเบราว์เซอร์เพื่อใช้บริการผ่านเครือข่ายเท่านั้น ลดปัญหาเรื่องไวรัสและจำนวนลิขสิทธิ์ ซอฟต์แวร์ที่ต้องจัดซื้อลง

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในศาลยุติธรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์ ยังมีข้อคำนึงหลาย ประการ ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรมตามแผนงานโครงการต่างๆ
๒. สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศต้องสามารถควบคุม และกำกับงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นไปตามมาตรฐาน และมีประสิทธิภาพอย่างเคร่งครัด และผ่อนปรนตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม
๓. ผู้บริหารระดับสูงในแต่ละหน่วยงานต้องสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการสั่งการให้ ผู้ใต้บังคับบัญชาดำเนินการต่าง ๆ ในด้านการใช้งานด้านการพัฒนาโครงการ และด้านอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศให้เป็นไปตามนโยบาย ข้อบังคับ ระเบียบ หรือ มาตรฐาน ที่ สอดคล้องกันทั้งองค์กร
๔. ความร่วมมือของผู้ใช้งานทุกระดับในการให้แนวความคิดอย่างสร้างสรรค์ ให้ข้อมูล อย่างถูกต้อง ครบถ้วน สำหรับการออกแบบพัฒนา และการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งการยอมรับ ในการปรับกระบวนการทำงานให้เข้ากับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เป็น มาตรฐานกลาง
๕. ต้องมีการวิจัยและประเมินผลโครงการนำร่องที่เป็นต้นแบบเพื่อสำรวจความต้องการ และเตรียมความพร้อม ในการนำข้อมูลไปพัฒนาขยายขอบเขตโครงการในระดับประเทศอย่าง ต่อเนื่อง
๖. การพัฒนาระบบงานสารสนเทศต้องได้รับการจัดการ และการประเมินผล ตาม มาตรฐานวิศวกรรมซอฟต์แวร์
๗. ต้องมีพิมพ์เขียว (Blueprint) ที่ชัดเจนของภารกิจองค์กร (Business Process) และ ระบบงานสารสนเทศเป้าหมาย (e-Office, e-Court)
๘. โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีขององค์กรต้องทยอยปรับเปลี่ยนไปสู่มาตรฐาน เดียวกันที่เป็น ประโยชน์ต่อองค์กร

ความเหมือนระบบสารสนเทศศาลยุติธรรมของศาลเนเธอร์แลนด์ กับประเทศไทย

๑. ใช้ระบบสารสนเทศในการปฏิบัติงานศาลเพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว เช่น ใช้แบบฟอร์ม และ VDO Conference
๒. เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยทั่วถึง
๓. เพื่อเป็นประหยัดเวลา และลดค่าใช้จ่ายในการจัดหาเอกสาร

ความแตกต่างระบบสารสนเทศศาลยุติธรรมของศาลเนเธอร์แลนด์ กับประเทศไทย

ระบบสารสนเทศของประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นระบบที่มีความสอดคล้องกันทุก ๆ ด้าน เช่น เริ่มตั้งแต่งานรับฟ้อง การปรับปรุงห้องพิจารณาคดี ที่ทำการศาล ที่มีการวางระบบ ภายในเกี่ยวกับการรักษาความลับ หรือความปลอดภัยได้อย่างยอดเยี่ยม

๒.เทคโนโลยีในห้องพิจารณาคดี

ส่วนที่ ๑

รูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลในยุโรป ช่วยจัดการข้อมูล เข้าถึงข้อมูลได้เพียงใด ถ้าเรารู้วิธีการแล้วจะใช้ได้ถูกต้อง

ส่วนที่ ๒

- งานที่ท่านได้พัฒนากระบวนการในศาล ได้ทำอะไรบ้าง
- กระบวนการทั้งหมดกระทำตามมาตรฐานของอนุสัญญาสิทธิมนุษยชน
- เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศาลช่วยอะไรได้บ้าง

คือ ช่วยสนับสนุนการพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม โปร่งใส ในเวลาที่เหมาะสม โดยความเป็นกลางและอิสระ ทั้งหมดนี้บรรจุอยู่ในอนุสัญญาสิทธิมนุษยชน คำวินิจฉัยที่ ๑๔ มาตรา ๖ เราจะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับอะไร

การที่ประชาชนที่ใช้บริการศาลให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ว่าการบริการของศาลเป็นอย่างไร มี ๓ ส่วน ที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหา ได้แก่

๑. ความล่าช้า
๒. การเข้าถึงความยุติธรรมยาก
๓. การคอร์รัปชั่น

ดังนั้น เพื่อลดปัญหาเหล่านี้ ท่านคิดว่ากระบวนการภายในศาลและคนที่ใช้บริการมีความรู้สึกตอบรับอย่างไร และการร่วมมือกันของเจ้าหน้าที่ศาลเป็นอย่างไร

ความแตกต่างของแต่ละคดี

การที่คดีจะเสร็จเร็วหรือจำหน่ายคดีเร็ว ก็เพราะได้ข้อมูลครบถ้วน ถ้าระยะเวลา ยิ่งยาวออกไป ความสำเร็จก็น้อย ข้อมูลเป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลว่าคดีจะเสร็จเร็วหรือช้า - ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของคุณความทุกฝ่าย ถ้ามีการประสานงานน้อย ตัวความไม่ต้องการให้ข้อมูลจะเกิดความยากลำบากในการพิจารณาคดี ดูจากแผนภาพ เช่น ถ้าตัวล่างติดลบ คือการประสานความร่วมมือมีน้อย แต่ถ้าเป็นบวก แสดงว่าให้ความร่วมมือดี คดีประเภทนี้จะได้แก่ คดีครอบครัว คู่ความจะต้องแก้ไขปัญหากันเอง ศาลเป็นเพียงตัวกลาง (ตามแผนภาพแยกได้ ๔ ประเภท)

๑ Title	๔. Judgment
๒. Natarial	๓. Settlement

๑. **Title** ติดลบ มีความหมายว่า ไม่ต้องใช้ข้อมูลมาก และการประสานงานน้อย
๒. **Natarial** แลบซ้ายมือเป็นการประสานงานข้อมูลเป็นเครื่องหมายบวก มีความหมายว่าข้อมูลน้อย

๓. **Settlement** ค่อนข้างยาก การประสานงานดีแต่ต้องใช้ข้อมูลมาก จึงต้องหาข้อยุติให้ได้

๔. **Judgment** ยากที่สุด เพราะผู้พิพากษาเป็นทำงาน แต่การประสานงานน้อย ข้อมูลจึงหายาก ผู้พิพากษาจึงต้องทำงานหนัก ถ้าอยู่ขั้นตอนที่ ๔ เป็นการยากกว่าจะได้คำตัดสินออกมา

IT tool for each group (เครื่องมือที่ใช้ในแต่ละขั้นตอน)

๑. **Title** ข้อมูลมีอยู่แล้ว และไม่ต้องใช้การประสานงานมาก

๒. **Natarial** เป็นการให้ข้อมูลทาง Website เพื่อให้ดำเนินคดีได้ถูกต้อง
๓. **Settlement** เป็นขั้นตอนการหาข้อยุติโดยใช้วิธีเจรจาต่อรอง
๔. **Judgment** ต้องใช้ฐานข้อมูลคำพิพากษาที่มีอยู่แล้วมาให้ผู้พิพากษาในการใช้ดุลพินิจจัดการองค์ความรู้ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นทฤษฎีแต่มีประโยชน์

ปัญหาในกระบวนการพิจารณาคดี

ปัญหาที่ ๑. Delay (ความล่าช้า) มีสาเหตุจาก

การเป็นระบบเปิด ทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายและสะดวก ทำให้มีประชาชนที่เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก แต่จำนวนผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลมีน้อย ทำให้คดีเกิดความล่าช้า เพราะมีคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก

ความซับซ้อนของการไปศาล แต่ละขั้นตอนประชาชนที่มาศาลไม่ได้มีความรู้เกี่ยวกับระบบงานของศาล สิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ คือ ทำให้ง่ายและสะดวกในการมาติดต่อศาล จะต้องให้ผู้พิพากษามีความกระตือรือร้นตลอดเวลา

สร้างมาตรฐานในการทำงาน จะต้องมีมาตรฐานในการทำงานกำหนดไว้ รวมถึงเรื่องการบริหารเวลาด้วย

การจำหน่ายคดี สำหรับวิทยากรผู้บรรยายทำคดีเสร็จประมาณ ๙๐% ภายในเวลา ๓ เดือน การที่จะทำให้อคดีเสร็จเร็ว ต้องใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในแต่ละศาล ทุกคนสามารถเข้าถึงได้มากน้อยเพียงใด

ปัญหาที่ ๒ (Access) การเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงยาก ต้องพยายามหาอะไรที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น คนเราถ้ามีปัญหาที่จะต้องหาสาเหตุ จึงจะทราบได้ว่าจะมีวิธีแก้ไขอย่างไรที่ไหน และจะต้องแก้ปัญหาเอง ถ้าไม่สามารถแก้ไขได้จริง ๆ ก็ให้คนอื่นช่วย จริง ๆ แล้ว การจะช่วยเหลือต้องถูกต้องแม่นยำ จึงจะแก้ปัญหาได้

ดังนั้น ส่วนสำคัญประการหนึ่ง คือ จะต้องรู้ว่ากฎ ระเบียบ เป็นอย่างไร และสามารถนำคดีไปสู่ศาลได้ แต่ละปีการช่วยเหลือด้านกฎหมายลดลงเรื่อย ๆ ในอังกฤษแทบจะไม่มีเลย ปัจจุบันนี้ เรามีเว็บไซต์ที่สามารถเข้าไปเปิดดูได้ อยู่ที่ตัวท่านว่าจะทำให้ตัวเองหรือคนที่ไปศาลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่เราใส่ข้อมูลในเว็บไซต์ ประชาชนก็ไม่รู้ยุติ เพราะไม่รู้กฎหมาย

ปัญหาที่ ๓ (Integrity) ความซื่อสัตย์มีคุณธรรม การคอร์รัปชันเป็นมรดกอำนาจสืบทอดของแต่ละศาล เพราะผู้พิพากษามีอำนาจคนเดียว

การมีส่วนร่วม เช่น อัยการ บางที่เราคิดว่าเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้เร็วขึ้น แต่ความจริงแล้ว ช่วยเราได้เร็วขึ้นแค่ไหนเพียงใด เราใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพิจารณาสำเร็จด้วยดี อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ คือ ลดความล่าช้าซึ่งจะส่งผลให้ลดการคอร์รัปชันด้วย

ความโปร่งใส ยิ่งโปร่งใสมากเท่าไร ยิ่งทำให้การคอร์รัปชันน้อยลงเท่านั้น

โปรแกรมที่สร้าง คือ KEI Program เป็นของศาลและกระทรวงยุติธรรม

ก่อนจะไปถึงกระทรวงดิจิทัล ต้องมีกฎหมายรองรับก่อน การที่เราจะเปลี่ยนกฎหมายต้องทำกระบวนการให้ง่ายก่อน กฎหมายที่เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแพ่ง คดีปกครอง ต้องปรับเปลี่ยนให้ง่าย เป็นข้อบังคับ การส่งเสริมระบบดิจิทัลระหว่างศาล

ระดับความปลอดภัยในการใช้แต่ละกระบวนการ ต้องใช้โปรแกรม Word ในคอมพิวเตอร์ และโปรแกรม KEI จึงเกี่ยวกับกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย คดีที่จะฟ้องร้อง

ได้ต้องมีทุนทรัพย์ขั้นต่ำ ๒๕,๐๐๐ ยูโร ขึ้นไป และต้องมีที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความด้วย แต่ถ้าต่ำกว่า ๒๕,๐๐๐ ยูโร ไม่ต้องใช้นักกฎหมายหรือทนายความ ส่วนใหญ่ใช้กับคดีครอบครัว

นักกฎหมายหรือทนายความถ้าต้องการยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลทราบว่าคุณต้องการอะไรก็ค่อยๆ ข้อมูลเข้าไป ข้อมูลที่คีย์นั้นจะสามารถนำมาดำเนินการต่อได้ โดยผู้พิพากษาหรือเจ้าหน้าที่ศาล โดยก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ ต้องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องก่อน

Agile คือ กระบวนการทำซ้ำ ๆ แล้วทดลองว่า ทนายความสามารถยื่นคำร้องให้คุณความได้หรือไม่ โดยขั้นตอนในการดำเนินการมีดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ทนายความส่งคำฟ้อง

ขั้นตอนที่ ๒ เจ้าหน้าที่ศาลลงทะเบียนข้อมูลเพื่อใช้ในการประกอบการพิจารณา

ขั้นตอนที่ ๓ เมื่อศาลพิจารณาเสร็จและมีคำพิพากษา

ขั้นตอนที่ ๔ ใส่ไฟล์ข้อมูลคำพิพากษาเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน

กระบวนการทั้งหมดนี้มีเว็บไซต์ให้ทนายความลงทะเบียนเข้าใช้ได้ โดยเมื่อเข้าสู่หน้าจอ จะมีระบุว่าต้องการทำอะไร กระบวนการใด จะมีขั้นตอนบอก เช่น ต้องการทราบเลขคดี คำนข้อมูลต่าง ๆ ในคดี รวมถึงข้อมูลของคุณความทั้ง ๒ ฝ่าย ให้เลือกศาลไหน มีระบบให้ตรวจสอบวันนัด ตรวจสอบคำฟ้องว่ามีข้อเรียกร้องอย่างไร เหตุที่ต้องถามเพื่อจะได้ทราบว่าค่าธรรมเนียมศาลเป็นจำนวนเท่าใด แต่ก็มีทางเลือกให้กรอกข้อมูลได้หลายอย่าง เช่น เลขคดี ชื่อคุณความ

สำหรับคำฟ้องนั้นจะเก็บไว้ในแฟ้มข้อมูล และส่งไปยังผู้พิพากษาเพื่อทำคำพิพากษาและเพื่อเป็นบรรทัดฐานให้แก่คดีต่อ ๆ ไปในอนาคต

ความเหมือนและความแตกต่างในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินคดีระหว่างศาลเนเธอร์แลนด์กับศาลไทย

โดยทั่วไปขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตั้งแต่ขั้นตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ งานคดีสำเนาข้อมูลตลอดจนการบริการระบบงานภายในองค์กร รัฐใช้วิธีการดำเนินงานผ่านระบบการส่งเอกสารภายในและระหว่างองค์กรเป็นหลัก วิธีการดำเนินงานตามปกติแบบดั้งเดิมนี้เป็นวิธีการที่ทำให้การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเป็นไปอย่างล่าช้ามีต้นทุนสูง และสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐ อีกทั้งกฎหมายกำหนดให้บุคคลมาปรากฏตัวประชุม หรือการดำเนินการใด ๆ ตามกฎหมาย ณ ที่ทำการศาล ยังส่งผลให้บุคคลดังกล่าวต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อปฏิบัติตามกระบวนการกฎหมายอย่างไม่จำเป็น ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ลดความล่าช้าและลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน ตลอดจนเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการคดีในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้ดียิ่งขึ้น รัฐจึงจำเป็นต้องสร้างระบบฟ้องร้องและดำเนินคดีที่ลดความเป็นทางการลงและใช้ต้นทุนน้อยกว่า เพื่อสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมและของสาธารณะ และจะช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐได้มากยิ่งขึ้น

เนเธอร์แลนด์ถือเป็นประเทศที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในการจัดบริการสาธารณะ (public service) ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมและกระบวนการพิจารณาคดี ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจและเข้าถึงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือการนำเอาระบบเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับการดำเนินคดี (e-justice) โดยมีเหตุผลที่ว่า การ

ประยุกต์ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการดำเนินคดีของศาลจะช่วยให้ประเทศชาติได้ประโยชน์อย่างมากมาย เพราะจะทำให้ประชาชนสามารถติดต่อเข้าถึงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับศาลได้ด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

ความเหมือนของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินคดี

ในการสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพและคุ้มต้นทุนให้มากขึ้น รัฐบาลเนเธอร์แลนด์ได้นำเอาเทคโนโลยีมาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเหมือนกับกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย คือ

การใช้เทคโนโลยีประชุมทางวิดีโอมาใช้ช่วยให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลสะดวกและประหยัดมากขึ้น กล่าวคือ กรณีจำเลยถูกคุมขังอยู่ในระหว่างพิจารณาคดี รัฐยอมสามารถดำเนินการให้จำเลยมาปรากฏต่อหน้าศาลได้โดยผ่านการเชื่อมต่อทางวิดีโอแทนที่จะต้องมีการส่งตัวจำเลยไปศาลจริง ๆ หรือในกรณีที่ตำรวจต้องนำจำเลยไปยังศาลเพื่อให้มีการไต่สวนนัดแรก ตำรวจยอมสามารถให้จำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาลผ่านทาง “ศาลเสมือน” (virtual court) หรือใช้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลผ่านวิดีโอถ่ายทอดสด (Live Links) โดยผ่านการเชื่อมต่อทางวิดีโอจากสถานีตำรวจ โดยไม่ต้องนำบุคคลมายังศาลจริง ๆ ก็ได้ นอกจากนี้กรณีที่ต้องการประชุมบุคคลหลายฝ่ายร่วมกัน เช่น ผู้กระทำความผิด ผู้จัดการ และผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ รัฐสามารถดำเนินการจัดให้มีการประชุมเกิดขึ้นได้ โดยใช้ระบบการประชุมไร้สาย (video conference) ได้ทันที

ซึ่งปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมของไทยได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินคดีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เช่น การขอฝากขังผ่านทางระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) หรือการสืบพยานในศาลผ่านทางระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) เป็นต้น

ความแตกต่างในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินคดี

ในเนเธอร์แลนด์การฟ้องร้องและดำเนินคดีผ่านระบบดิจิทัล ซึ่งจะทำให้การจัดส่งข้อมูลเอกสาร และการจัดการเอกสารเกี่ยวกับคดีภายในและระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อองค์กรเหล่านี้ใช้วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ อีกทั้งคู่ความที่ต้องการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล สามารถดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารผ่านคอมพิวเตอร์ได้แทนการใช้กระดาษเอกสารอีกด้วย ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับใดที่ห้ามไม่ให้เกิดการส่งข้อมูลทางระบบอิเล็กทรอนิกส์แทนการส่งเอกสาร ดังนั้น การส่งข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นข้อยกเว้นของวิธีการใช้เอกสารตามแบบดั้งเดิมที่กฎหมายยอมรับ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรมรองรับการส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย คือ

ตัวบทกฎหมายของไทยในปัจจุบันอาจไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินคดีให้เกิดความรวดเร็วตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ เพราะนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผิดที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวงตามที่กฎหมายในภายหลังบัญญัติขึ้นใหม่ก็มีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับจำนวนคดีในทางข้อเท็จจริงก็มีมากขึ้นกว่าในอดีตหลายเท่าตามจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้การ

ดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงตามกฎหมาย แม้แต่กรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพและสามารถดำเนินคดีด้วยวาจาได้ ก็ยังมีขั้นตอนไม่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้คดีอาญาในศาลแขวงซึ่งอาจกระทำไต่สวนเร็วกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะติดขัดอยู่ที่ตัวบทกฎหมายดังกล่าว เช่น ในการฟ้องคดีด้วยวาจา พนักงานอัยการต้องฟ้องด้วยวาจา โดยใช้บันทึกหลักฐานการฟ้องด้วยวาจา ซึ่งรูปแบบการบันทึกหลักฐานการฟ้องด้วยวาจา มีลักษณะเหมือนคำฟ้อง กล่าวคือพนักงานอัยการต้องบันทึกการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิดเช่นเดียวกับคำฟ้องที่เป็นหนังสือ ตลอดจนระบุมาตราที่บัญญัติว่าการกระทำเป็นความผิดให้ครบถ้วนชัดเจนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕๘ มิฉะนั้นแล้วอาจเป็นฟ้องเคลือบคลุมและศาลอาจพิพากษายกฟ้องได้ นอกจากนี้การดำเนินคดีด้วยวาจาในศาลแขวง พนักงานอัยการต้องไปปรากฏตัวต่อศาลด้วย

ด้วยเหตุนี้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาด้วยวาจาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินคดีในทางปฏิบัติเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าได้รับการกระทบกระเทือนจนกระทบสาระสำคัญของสิทธิที่กฎหมายให้ความคุ้มครองหรือไม่ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความพร้อมและความเป็นไปได้ที่จะนำมาตรการดังกล่าวมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมของไทยว่าเหมาะสมกับสภาพในปัจจุบันเพียงใด

จากที่กล่าวมาข้างต้น รูปแบบและแนวทางของต่างประเทศในการเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้กับกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในขั้นตอนของการฟ้องคดี เพื่อนำมาพัฒนาการดำเนินคดีอาญาด้วยวาจาของประเทศไทยโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนนำรูปแบบและแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม กฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของประเทศไทยบางประการอาจยังไม่สอดคล้องกับการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ ดังนั้น จึงต้องแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดี เพื่อให้สอดคล้องและรองรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยต่อไป

๓.การบริหารจัดการศาล โดย IACA

การบริหารจัดการศาล โดยการนำเสนอ Prof. Philip Langbroek วิทยากรบรรยายโดยใช้หัวข้อใน power point ว่า Administration of Justice Fundamental principles : Key elements of judicial impartiality

องค์กร The Montaigne Centre for Judicial administration and conflict resolution เป็นองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการบริหารงานและการแก้ไขปัญหา มีความร่วมมือกับหลายประเทศ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี เป็นต้น ในปีที่ผ่านมาประเทศทั้งหลายช่วยกันก่อตั้งเรื่องการบริหารงานศาล การจัดตั้งความร่วมมือนี้มีการประชุมในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มที่เรียกว่า EGPA ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเกี่ยวกับการบริหารงานศาลและมีการทำเป็นเว็บไซต์ โดยจะมีการประชุมกันทุกปี และมีการจัดทำโครงการบริหารการถ่ายโอนข้อมูลคดีในศาลเดียวกันหรือระหว่างศาล โดยจะใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องทำให้ได้เป็นกลุ่ม ไม่ใช่เพียงแค่ศาลเดียว

ประเด็นในการบริหารงานศาลในปัจจุบัน

๑. การใช้อำนาจศาลในการบังคับคนหรือองค์กร ศาลต้องจัดการให้คำสั่ง หรือ คำพิพากษาของศาลมีผลบังคับ

๒. ศาลต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจรรยาบรรณ ศีลธรรม อันสะท้อนให้เห็นการทำงาน เช่น งบประมาณ ให้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ผู้พิพากษาต้องไม่เอนเอียงในการบริหารงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากสำหรับนักกฎหมาย เพราะบางคนไม่ทำในสิ่งที่ควรจะทำ จึงยากในการบริหารงาน

๓. ศาลทำงานถูกต้องแล้วหรือไม่ ศาลต้องทบทวนตรวจสอบภายในองค์กรเสมอว่า ที่ผ่านมาได้ปฏิบัติถูกต้องหรือไม่

๔. การเมืองหรือสังคมมักเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งที่ศาลต้องมีความเป็นอิสระ ทำให้ศาลได้รับแรงกดดันจากการวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ

การบริหารจัดการศาล คือ ทำอย่างไรก็ได้ที่ไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด เนื่องจากศาลยังต้องติดต่อบุคคลภายนอกอีก เช่น ตำรวจ ราชทัณฑ์ เป็นต้น หรือการบริหารจัดการก็ควรดูว่า จำเลยอาศัยอยู่ที่ไหน ควรจำคุก ที่ไหน การพิจารณาคดีอาญามีหลายขั้นตอนซับซ้อน ถ้าทำโดย กระดาษก็ยุ่งยาก จึงต้องมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการทำให้ดีขึ้น ลดความยุ่งยาก แต่ระบบเทคโนโลยีแต่ละที่ต่างกัน จึงยากในการบริหารจัดการให้แต่ละที่ใช้เทคโนโลยีแบบเดียวกัน โดย อาจต้องเข้าไปช่วยเพื่อให้แต่ละที่ใช้เหมือนกัน

๕. เวลา เป็นสิ่งสำคัญมาก นักการเมืองมักคิดว่าถ้าศาลทำงานล่าช้าแสดงว่าควรมี คอมพิวเตอร์มากกว่านี้ ทั้งที่คอมพิวเตอร์ไม่ใช่ปัญหา ปัญหาที่แท้จริงอยู่ที่ในคดีคู่ความต่างฝ่าย ต่างโต้แย้ง หาพยานหลักฐานมาใช้ยันกัน ทำให้ใช้เวลานาน การจะเปลี่ยนให้เวลาในการพิจารณาคดีสั้นขึ้นก็ต้องเปลี่ยนพฤติกรรมของคน เช่น คู่ความกำหนดนัดพิจารณาแล้ว พอถึงวันนัดเลื่อนคดี ทำให้ต้องเลื่อนคดีไปอีกนาน หรือบางคดีที่อ่อนไหวมักใช้เวลานาน เช่น คดีครอบครัว เป็นต้น

วิธีแก้ไข

๑. พิจารณากระบวนการทั้งหลายตั้งแต่ต้นจนจบว่าเป็นอย่างไร

๒. พิจารณาทั้งปีว่ามีคดีกี่คดี ถ้าคดีมาก งานเสร็จจน้อย แสดงว่ามีคดีค้าง พิจารณามาก ต้องดูว่ามีสาเหตุจากอะไร ทำไมคดีถึงไม่เสร็จ ในอดีต มอบหมายให้ผู้พิพากษาคน เดียวทำหลายคดี เมื่อคดีเยอะก็ค้างพิจารณา เช่น คดีอาญา ในการพิจารณามีผู้เกี่ยวข้อง คือ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และจำเลย คดีอาญาไม่ควรใช้เวลาในการพิจารณาคดีนาน สิ่งที่ต้องทำ คือ กำหนดนัดพร้อม ตกลงกันว่าพยานที่ปาก เป็นต้น

๖. การจัดสรรคดีให้ผู้พิพากษา บุคคลทั่วไปมักคาดหวังว่าผู้พิพากษาจะทำได้ ทุกคดี ทั้งที่สังคมทุกวันนี้มีความสลับซับซ้อน ผู้พิพากษามีอายุได้ทุกอย่าง จึงต้องหาคนมีความรู้ เฉพาะทาง เพื่อแบ่งงานให้กับผู้ที่เหมาะสม ผู้พิพากษาก็แบ่งว่าใครเชี่ยวชาญด้านไหนก็ให้ทำงาน ด้านนั้น คดีที่มีความสลับซับซ้อนต้องใช้ทนายความที่มีทักษะและประสบการณ์ ถ้าเป็นคดี เล็กน้อยไม่ยุ่งยากก็ไม่จำเป็นต้องใช้ทนายความที่มีทักษะและประสบการณ์สูง ผู้พิพากษา จึงแบ่งเป็นสองกลุ่ม **กลุ่มแรก** คือ ทำคดีได้ทุกอย่าง **อีกกลุ่ม** คือ ทำคดีเฉพาะทาง ถ้าผู้พิพากษา คนใดทำคดีได้ทุกอย่าง คดีก็จะเข้ามามาก นอกจากนี้ ถ้าศาลไหนคดีมากก็สามารถให้ผู้พิพากษา ไปช่วยงานได้ แต่ถ้าไม่มีเหตุผลในการย้าย จะเหมือนเป็นการลงโทษผู้พิพากษา

ในการบริหารจัดการศาลควรมีความยืดหยุ่นบ้าง ผู้พิพากษาต้องมีความเป็นมืออาชีพ เพื่อให้ประชาชนเคารพนับถือและสร้างคุณค่าให้ตนเอง ควรทำคดีที่ได้รับมอบหมายมาให้เสร็จสิ้น ไม่ควรปล่อยให้คดีค้างพิจารณาจำนวนมาก หากคดีที่ศาลใดมากก็ควรให้ผู้พิพากษาคนอื่นในศาลเดียวกันหรือผู้พิพากษาจากศาลอื่นมาช่วย หรือให้มีการแลกเปลี่ยนคดีระหว่างผู้พิพากษาในศาลเดียวกัน เราไม่อาจคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคตที่จะเกิดกับศาลได้ จึงต้องทำให้บุคคลภายนอกเชื่อถือศาล ในการบริหารงานศาลด้านต่าง ๆ อันมีผลออกไปสู่สาธารณะ เราต้องตรวจสอบความมั่นใจเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของศาลหรือไม่ เช่น มีความยุติธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้หรือไม่

การบริหารจัดการศาลในประเทศไทย

ในการบริหารงานศาลยุติธรรมในปัจจุบัน ศาลได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงาน โดยศาลมีพันธกิจในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม กระชับความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม และความร่วมมือทางวิชาการในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับนานาชาติ อีกทั้งศาลยังบริหารงานตามแนวนโยบายประธานศาลฎีกา ที่กำหนดให้พัฒนากระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลให้เป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เร่งรัดการพิจารณาคดีในศาลสูง สนับสนุนให้ผู้พิพากษามีทักษะและความรู้เชี่ยวชาญ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการทั่วทั้งองค์กร พร้อมพัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากรในการใช้เทคโนโลยี และเสริมสร้างความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม และความร่วมมือทางวิชาการและกฎหมายในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับนานาชาติ

ประเด็นด้านการบริหารจัดการศาลในประเทศไทย

๑. ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การบริหารงานศาลในปัจจุบันอยู่ภายใต้หลักธรรมาภิบาลหรือหลักการการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งหนึ่งในหลักการการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี คือ ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่วนราชการมีแนวทางการปฏิบัติงานชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมถึงการใช้ดุลพินิจในเรื่องต่างๆต้องมีเหตุผลอ้างอิงที่ตรวจสอบได้ การที่สาธารณชนสามารถตรวจสอบศาลโดยการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษา ก็เป็นส่วนที่จะทำให้ระบบการทำงานของศาลดีขึ้น เพราะเมื่อรู้ว่ามี การตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ได้ ก็จะต้องพยายามทำให้ดีขึ้น อีกทั้งยังมีประมวลจริยธรรมข้าราชการศาลยุติธรรมและลูกจ้าง ซึ่งกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ตรวจสอบได้

ในส่วนงานธุรการก็มีแนวปฏิบัติที่สำคัญ กล่าวคือ

๑. การมีคู่มือและขั้นตอนการปฏิบัติงานและผังกระบวนการ (Flow Chart) ของแต่ละงาน รวมทั้งมีมาตรฐานเวลาที่ใช้โดยประมาณ เช่น งานรับฟ้อง งานคัดฟ้องฝากขัง งานรับคำคู่ความ เป็นต้น ก็จะทำให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของศาลได้ว่ามีขั้นตอนอย่างไร และใช้เวลาเท่าใด

๒. การแยกประเภทคดี โดยแยกเป็นประเภทคดีที่ต้องพิจารณาอย่างเร่งพิเศษ (fast track) คดีที่เร่งพิจารณา คดีที่พิจารณาตามเวลาปกติ หรือคดีพิเศษที่มีความยุ่งยากต้องใช้เวลานาน ประชาชนก็จะสามารถตรวจสอบได้ว่าคดีแต่ละคดีควรใช้เวลาในการพิจารณาพิพากษานานเพียงใด

๓. การกำหนดวันนัดฟังคำพิพากษาล่วงหน้าในศาลสูง เพื่อกำหนดกรอบเวลาให้ศาลสูงพิจารณาพิพากษาคดีให้เสร็จภายในกำหนดเวลา และคู่ความก็จะทราบเวลาที่ศาลจะพิจารณาคดีเสร็จ

๔. การรายงานสถิติคดีค้างต่อสาธารณชน เพื่อให้ประชาชนทราบผลการดำเนินงานของศาล

๕. การออกแบบสอบถาม เพื่อที่จะทราบความพึงพอใจของสาธารณชนที่มีต่อศาล

๒. ผลกระทบจากหน่วยงานภายนอก ผู้พิพากษาจะได้รับความคุ้มครองในการพิจารณาคดีโดยหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (independence of judge) ซึ่งเป็นอิสระทั้งจากภายในองค์กรและภายนอกองค์กร และในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ก็กำหนดให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี อำนาจของศาลไม่มีลำดับการบังคับบัญชา เพราะฉะนั้นจะนำหลัก hierarchy มาใช้ในองค์กรตุลาการไม่ได้ และศาลยุติธรรมก็ได้แยกออกมาจากกระทรวงยุติธรรม เพื่อความเป็นอิสระของศาลและก่อให้เกิดความยุติธรรม ป้องกันการแทรกแซงจากหน่วยงานภายนอก

๓. ความถูกต้องของการทำงานของศาล กรณีการออกหมายของศาล โดยหลักเมื่อไปดำเนินการตามหมายแล้วก็ต้องรายงานให้ศาลทราบ แต่ในทางปฏิบัติมักไม่มีการรายงาน ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง หากศาลไม่ดำเนินการอะไรก็จะกลายเป็นไม่ตรวจสอบ หรือกรณีศาลสั่งปรับตามกฎหมายต้องรอหลังคดีสิ้นสุดไปอีก ๓๐ วัน แต่ในทางปฏิบัติหากจำเลยไม่ชำระในวันที่ศาลสั่งก็จะโดนขัง

๔. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลยุติธรรมได้มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในหลายด้าน ได้แก่ ระบบงาน (software) ระบบเครือข่าย (network) เครื่องและอุปกรณ์ (hardware) และบุคลากร (people ware)

๔.๑ รูปแบบที่เหมาะสมในการรวมโปรแกรมระบบงานซอฟต์แวร์สำหรับการทำงานของศาลยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม กล่าวคือ

๑. กลุ่มระบบงานศาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Court) คือระบบงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการหรือหน้าที่หลักของศาล เช่น การฝากขัง ตารางการจองบัลลังก์ การบันทึกคำพยาน และการออกหมายศาล โดยมีโปรแกรมต่างๆ เช่น โปรแกรมตรวจสอบนายประกันผิดสัญญา โปรแกรมพิมพ์และสืบค้นคำพิพากษาและคำสั่ง โปรแกรมสารบบหมายจับ

๒. กลุ่มระบบบริหารสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (E-Office) ระบบที่ใช้ภายในสำนักงานศาลยุติธรรม และหน่วยงานศาลยุติธรรม เช่น ระบบการเงิน ระบบงบประมาณ ระบบบริหารงานบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นระบบที่ใช้กับหน่วยงานราชการทั่วไป โดยมีโปรแกรมต่างๆ เช่น โปรแกรมบัญชี โปรแกรมลงเวลาปฏิบัติราชการด้วยลายนิ้วมือ โปรแกรมพิมพ์เช็คเพื่อเบิกจ่ายค่าใช้จ่าย เป็นต้น

๓. กลุ่มระบบงานวิจัย และระบบบริหารจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) ระบบนี้ประกอบด้วยข้อมูล และความรู้ที่จำเป็นต่อการสนับสนุนงานวิจัยของศาลยุติธรรม ระบบการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารของหน่วยงาน

จากการใช้ระบบเทคโนโลยีดังกล่าว ทำให้การบริหารจัดการศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ก็ยังพบข้อขัดข้องในการพัฒนาระบบงานดังกล่าว กล่าวคือ

๑. ผู้ใช้งานเคยชินกับการใช้โปรแกรมเก่า ปฏิเสธการใช้โปรแกรมที่พัฒนาใหม่ จึงขาดความร่วมมือในการใช้งานโปรแกรมอย่างจริงจัง

๒. มาตรฐานการทำงานที่แตกต่างกันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโปรแกรมในภาพรวม

๓. ผู้บริหารไม่มีความเข้าใจในการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ สนับสนุนการปฏิบัติงาน จึงเกิดแนวความคิดหลากหลาย ยากต่อการทำให้ระบบเป็นมาตรฐานและทิศทางเดียวกัน

๔.๒ ระบบเครือข่าย (network) มีหลายระบบ เช่น อินเทอร์เน็ต จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (email) ระบบสื่อสารทางไกลผ่านจอภาพ (VDO Conference) เป็นต้น

๔.๓ เครื่องและอุปกรณ์ (hardware) เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องสำรองไฟ เครื่องพิมพ์ เป็นต้น

๔.๔ บุคลากร (people ware) มีการพัฒนาบุคลากรหลายวิธี เช่น การอบรม เพิ่มพูนความรู้ การสอนงาน ความก้าวหน้าในสายอาชีพ เป็นต้น แต่จำนวนบุคลากรก็ยังไม่เพียงพอ ทำให้พนักงานคอมพิวเตอร์ไม่สามารถกำกับดูแลงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้ครบทุกด้าน

๕. เวลา ปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทยประการหนึ่ง คือ มีการนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก ขณะที่ระบบกลั่นกรองยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า ศาลจึงได้มีการพัฒนากระบวนการ ขั้นตอน และระบบงานศาลยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนให้ได้รับบริการที่สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยศาลได้เร่งรัดการพิจารณาคดีเพื่อลดปริมาณคดี แบ่งแยกประเภทคดีพิเศษออกจากคดีสามัญและคดีสามัญพิเศษ และมีกระบวนการจัดการคดีจัดการพิเศษ (fast track) แยกต่างหากจากคดีสามัญ ทำให้คดีเสร็จเร็วขึ้น ในวันนัดพิจารณา ศาลจะสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะสืบพยานก็ปาก หากพยานใดศาลเห็นว่าไม่จำเป็นหรือฟุ่มเฟือย ศาลก็มีอำนาจตัดพยานดังกล่าวออกได้ในการนัดวันสืบพยาน ศาลก็จะนัดพิจารณาต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้คดีล่าช้า ก่อนถึงวันสืบพยานในคดีแพ่งศาลจะกำหนดวันนัดพร้อม และในคดีอาญาศาลจะกำหนดวันนัดตรวจพยานหลักฐาน เพื่อตรวจสอบว่าคู่ความจะอ้างพยานใดบ้าง อันเป็นการตรวจสอบความพร้อมของคู่ความในการนำพยานมาสืบ หากถึงวันนัดสืบพยานแล้วคู่ความขอเลื่อนคดี ศาลก็จะพิจารณาอย่างเคร่งครัด ในส่วนงานธุรการ ศาลได้ลดขั้นตอนการทำงานลงทำแบบ one stop service เพื่อลดระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

๖. การจัดสรรคดีให้แก่ผู้พิพากษา ในปัจจุบันผู้บริหารศาลได้จ่ายสำนวนคดีให้แก่ผู้พิพากษาตามความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ โดยจะจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาแต่ละคนในปริมาณที่เหมาะสมนอกจากนี้ ถ้าศาลไหนมีคดีจำนวนมากก็สามารถกำหนดให้ผู้พิพากษาไปช่วยราชการที่ศาลนั้นได้ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๔, ๓๒, ๓๓

ความเหมือนกันในการบริหารจัดการของศาลเนเธอร์แลนด์กับศาลไทย

๑. หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ ในการบริหารงานของศาลเนเธอร์แลนด์และศาลไทยต่างใช้หลักโปร่งใสตรวจสอบได้ ศาลต้องมีจริยบรรณ ศีลธรรม เปิดเผยต่อสาธารณชน มีความเป็นธรรม ในการพิจารณาคดีของศาล ความเห็นเพียงเล็กน้อยของผู้พิพากษา หรือคู่ความในคดีสามารถถูกทำให้กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตได้โดยการนำเสนอของสื่อซ้ำแล้วซ้ำเล่า เมื่อการไต่สวนของศาลกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ ศาลจึงต้องหาความสมดุลระหว่างการเปิดเผยต่อสื่อ

กับการคุ้มครองประโยชน์ของคู่ความจากการเปิดเผยที่ว่านั้น นอกจากนี้ คำตัดสินที่ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอยู่ในรูปของภาษากฎหมายที่ซับซ้อนยุ่งยาก นักข่าวหรือประชาชนมักไม่ค่อยมีเวลาสำหรับการอ่านคำพิพากษาอย่างเหมาะสม และอาจต้องการความช่วยเหลือจากศาลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในผลคดี

๒. ความถูกต้องของการทำงานของศาล ทั้งศาลเนเธอร์แลนด์และศาลไทยต้องมีการตรวจสอบภายในองค์กรอยู่เสมอว่าที่ผ่านมาได้มีการปฏิบัติถูกต้องหรือไม่

๓. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ศาลเนเธอร์แลนด์ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อเพิ่มความเร็วในขั้นตอนการเตรียมการพิจารณาคดีและการพิพากษาคดี โดยสำนวนคดีที่เป็นกระดาษได้ถูกแทนที่ด้วยสำนวนคดีอิเล็กทรอนิกส์และคดีสามารถส่งฟ้องมาที่ศาลทางออนไลน์ได้ ส่วนศาลไทยก็มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีเช่นกัน แต่ปัญหาที่พบทั้งในศาลเนเธอร์แลนด์และศาลไทยคือ ในแต่ละที่ใช้ระบบเทคโนโลยีต่างกัน จึงยากในการบริหารจัดการให้แต่ละที่ใช้เทคโนโลยีแบบเดียวกัน

๔. เวลา ทั้งศาลเนเธอร์แลนด์และศาลไทยต่างพยายามให้เวลาในการพิจารณาคดีสั้นลง โดยการพิจารณาทั้งปีว่ามีคดีมากน้อยแค่ไหน มีคดีค้างพิจารณากี่เรื่อง หากมีคดีค้างพิจารณามากก็ต้องหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไร การให้คู่ความรอคอยคดีนานเป็นสิ่งที่สังคมรับไม่ได้ แต่อาจมีข้อยกเว้นสำหรับคดีที่มีข้อยุ่งยากมากๆ และศาลต้องพิจารณากระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบว่าเป็นอย่างไร ซึ่งศาลทำได้โดยกำหนดวันนัดพร้อม ตกลงกันว่าพยานมีกี่ปาก อันเป็นการตรวจสอบความพร้อมของคู่ความในการนำพยานมาสืบ เพื่อแก้ไขปัญหาการเลื่อนคดี ซึ่งทำให้การดำเนินคดีล่าช้า เนื่องจากการให้ประชาชนรอคอยนานนั้นไม่ใช่รูปแบบการบริการที่พวกเขาควรจะได้รับ

๕. การจัดสรรคดีให้แก่ผู้พิพากษา ในการจ่ายสำนวนคดีให้แก่ผู้พิพากษาในศาลเนเธอร์แลนด์และศาลไทย ศาลจะพิจารณาจากความสัมพันธ์ฯ ถ้าศาลไหนมีคดีมากก็สามารถให้ผู้พิพากษาที่ศาลอื่นมาช่วยงานได้ หรือคืนสำนวนให้ผู้พิพากษาคณะอื่นทำแทน อีกทั้ง คดีต่างๆ ที่คล้ายกันก็ควรได้รับการตัดสินที่คล้ายคลึงกัน

ความต่างในการบริหารจัดการของศาลเนเธอร์แลนด์กับศาลไทย

๑. ผลกระทบจากหน่วยงานภายนอก ศาลเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ แต่คำตัดสินของศาลมักถูกวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนอยู่ตลอดเวลา ในประเทศเนเธอร์แลนด์ศาลมักถูกการเมืองและสังคมกดดัน อีกทั้งศาลในประเทศเนเธอร์แลนด์ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม ทำให้ศาลได้รับแรงกดดันจากภาคการเมืองที่ไม่พอใจในผลของคำพิพากษา แต่ศาลในประเทศไทยเป็นองค์กรอิสระแยกตัวออกมาจากกระทรวงยุติธรรม สามารถบริหารจัดการศาลเองได้ จึงสามารถลดแรงกดดันจากภาคการเมืองและสังคมได้

๒. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แม้ศาลในประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศไทยจะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการคดี แต่ศาลในประเทศเนเธอร์แลนด์มีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากกว่าและมีความทันสมัยมากกว่า ส่วนศาลในประเทศไทยมีการนำเทคโนโลยีมาใช้น้อยกว่า โดยบางศาลนำเทคโนโลยีมาใช้มาก บางศาลนำเทคโนโลยีมาใช้บ้าง เช่น บางศาลมีการฝากขังหรือสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ บางศาลไม่มี หรือบางศาลมีการสืบพยานโดยระบบดิจิทัลหรือยื่นคำฟ้องทางออนไลน์ แต่บางศาลยังไม่มีมีการนำเทคโนโลยีแบบนี้มาใช้ เป็นต้น

๔. ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เป็นองค์กรตุลาการขององค์การสภาแห่งยุโรป (Council of Europe) จัดตั้งขึ้นภายใต้อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน (ECHR) ซึ่งมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. ๑๙๕๙ (พ.ศ. ๒๕๐๒) ศาลนี้ตั้งอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก (Strasbourg) ประเทศฝรั่งเศส (อนึ่งมักมีผู้เข้าใจสับสนคำว่า “สภาแห่งยุโรป Council of Europe” กับคำว่า “European Council” ที่เป็นองค์กรของสหภาพยุโรป (European Union) ซึ่งเป็นคนละองค์กร)

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป มีหน้าที่ในการตีความข้อกฎหมายและพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามอนุสัญญา ECHR โดยมีอำนาจในการรับคำฟ้องจากรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในเขตอำนาจศาลว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐภาคีสมาชิก ECHR

เดิม คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Human Rights Commission) มีหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้องและยื่นคำฟ้องต่อศาลแทนบุคคล ต่อมาพิธีสารฉบับที่ ๑๑ ซึ่งมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. ๑๙๙๘ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ได้ยุบคณะกรรมาธิการฯ ลง และให้อำนาจไต่สวนมูลฟ้องอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลฯ

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป ประกอบด้วยผู้พิพากษาเท่ากับจำนวนรัฐภาคีสมาชิกอนุสัญญา ECHR ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยที่ประชุมสมาชิกรัฐสภายุโรป (Parliamentary Assembly) ประเทศละหนึ่งคน ผู้พิพากษาจะปฏิบัติหน้าที่ตามความรู้ความสามารถของตนอย่างอิสระไม่ขึ้นอยู่กักรัฐ หรือสัญชาติ ในการดำเนินคดีจำนวนผู้พิพากษาขององค์คณะจะขึ้นอยู่กับประเภทของคดี เช่น ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องมีผู้พิพากษาหนึ่งคน ในชั้นพิจารณาคดีจะมีจำนวนผู้พิพากษาในองค์คณะต่างกัน เช่น จำนวนสามคน เจ็ดคน หรือ สิบเจ็ดคน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายและความสำคัญของคดี คำพิพากษาของศาลฯ ผูกพันรัฐภาคีให้ต้องปฏิบัติตามโดยรัฐจะต้องชดใช้ค่าเสียหายในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่คำพิพากษาจะไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาของศาลภายในรัฐภาคี และไม่มีผลเปลี่ยนแปลงกฎหมายของรัฐภาคี

คณะกรรมการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) มีหน้าที่สอดส่องและบังคับให้รัฐปฏิบัติตามคำพิพากษา คำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศให้ชัดเจนขึ้น

กฎบัตรสังคมยุโรป เป็นสนธิสัญญาระดับภูมิภาคขององค์การสภาแห่งยุโรป (Council of Europe) เกี่ยวกับสิทธิด้านแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ได้รับการรับรองใน ค.ศ. ๑๙๖๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔) และมีผลบังคับใช้ใน ค.ศ. ๑๙๖๕ (พ.ศ. ๒๕๐๘) ถือว่าเป็นอนุสัญญาที่คู่ขนานไปกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน (ECHR) ซึ่งมุ่งคุ้มครองสิทธิทางด้านพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

กฎบัตรสังคมยุโรปได้จำแนกประเภทการคุ้มครองสิทธิเป็นสามประเภทด้วยกัน คือ การคุ้มครองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงาน การคุ้มครองด้านสวัสดิการสังคม และการคุ้มครองแก่กลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาส

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการในการประกันสิทธิทางสังคมของกฎบัตรฯ สอดคล้องกับ ICESCR ซึ่งเห็นว่าสิทธิประเภทนี้ไม่สามารถจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลเพื่อเยียวยาการละเมิดสิทธิได้ ดังนั้น กลไกการคุ้มครองจึงใช้วิธีการตรวจสอบมาตรการในการปฏิบัติ และการรายงานความก้าวหน้ามาตรฐานทางสังคมเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปตามลำดับ กฎบัตรได้จัดตั้ง

องค์กรในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญสององค์กรคือ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางสังคมแห่งยุโรป (European Committee of Social Rights) ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญอิสระจากสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยคำแนะนำจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) และมีคณะกรรมการรัฐมนตรี (Committee of Ministers) ที่มีหน้าที่พิจารณารายงานการปฏิบัติตามพันธกรณีที่รัฐภาคีเสนอทุกๆ สองปี

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ปัจจุบันปัญหาข้อพิพาทเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนพบได้ทั่วไปทุกพื้นที่ ดังนั้นเมื่อเกิดข้อพิพาทกันขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีนั้นเพื่อให้เกิดสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งขั้นตอนในการระงับข้อพิพาทนั้นอาจจะตกลงยอมความกันเองได้ หากว่าตกลงกันไม่ได้จึงมีความจำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อเป็นที่ยุติปัญหานั้น

ปัญหาการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนซึ่งทางสหภาพยุโรปนั้นก็ได้มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปขึ้น (European Court of Human Rights-ECTHR) ซึ่งศาลสิทธิมนุษยชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในศาลแม้ว่าในประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในการรวมตัวกันของอาเซียนที่ยังไม่ได้มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนเช่นสหภาพยุโรป แต่อาเซียนนั้นมีหน่วยงานคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน ซึ่งก็คือ องค์กรความร่วมมือระหว่างรัฐบาลในภูมิภาคอาเซียนเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน หรือที่เรียกว่า AICHR

สถานที่ตั้งและเขตอำนาจศาล ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European of Human Rights-ECTHR) ตั้งอยู่ที่เมืองสตราสบูร์ก(Strasbourg) ประเทศฝรั่งเศส ตามหลักการในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน ปี ๑๙๕๐ (The European Convention on Human Rights) เพื่อดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติตามอนุสัญญาของประเทศสมาชิก ซึ่งประกอบด้วยประเทศสมาชิกของสภายุโรป ทั้ง ๔๗ ประเทศได้เข้าเป็นภาคีและรับหลักการของอนุสัญญาฯ ซึ่งจะมีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รัฐสมาชิกไปทำละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ผู้พิพากษาและองค์คณะ ผู้พิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยผู้พิพากษาจากแต่ละภาคีจำนวนเท่ากันกับจำนวนรัฐภาคีอนุสัญญาฯ มีทั้งสิ้น ๔๗ คน โดยมาจากการเลือกตั้งโดยคณะรัฐมนตรียุโรป มีวาระในการดำรงตำแหน่ง ๙ ปี สำหรับองค์คณะในการนั่งพิจารณานั้นประกอบด้วยผู้พิพากษา ๗ คน ส่วนที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยผู้พิพากษา ๑๗ คน นอกจากนี้รัฐภาคีอาจจะเสนอรายงาน ผู้พิพากษาที่มีสัญชาติอื่นในนามของตนก็ได้

คู่ความในคดี สำหรับคู่ความในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปนั้น ฝ่ายโจทก์คือ ปัจเจกชน บุคคลธรรมดาหรือ นิติบุคคล หรือผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีสัญชาติของรัฐสมาชิก เพียงแต่มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในรัฐสมาชิกแห่งอนุสัญญาหากถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนก็สามารถเป็นโจทก์ก็ได้ ส่วนฝ่ายจำเลยก็คือรัฐสมาชิก ถ้าไม่มีเป็นสมาชิกก็ไม่สามารถถูกฟ้องได้ นอกจากนี้ รัฐสมาชิกก็สามารถฟ้องรัฐสมาชิกได้เช่นกัน

การตัดสิน (Judgments) ศาลจะต้องทำการตัดสินด้วยการลงคะแนนเสียงข้างมาก ผู้พิพากษาใดมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีจะมีเอกสิทธิในการเพิ่มเติมความคิดเห็นของตนลงไปต่างหากจาก คำพิพากษาหรือรวมกันก็ได้ รวมทั้งการแสดงความเห็นขัดแย้งหรือขัดแย้งเพียงเล็กน้อยลงไปด้วย ถึงแม้ว่าคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปจะ “ไม่มีผลเหนือศาลภายใน” หรือ “ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาของศาลภายใน” ก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลมีผล

ผูกพันต่อรัฐคู่กรณีที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาล และแนวทางการพิจารณาคดียึดถือตามคำพิพากษาที่ได้พิพากษาไปแล้วเป็นหลัก(Case law) กล่าวคือ ทำให้รัฐคู่กรณีและประเทศสมาชิกได้ปรับกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปนั้น ได้เป็นที่ยอมรับว่ามีความชัดเจนแน่นอน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติตามได้ไม่เฉพาะเพียงแต่ในประเทศในภูมิภาคยุโรปเท่านั้น คณะกรรมาธิการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Human Rights Committee) ก็ได้นำแนวคำพิพากษาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปไปปรับใช้ในการพิจารณาถึงพันธกรณีของรัฐภาคีองค์การสหประชาชาติในกรณีที่มีการร้องเรียนโดยรัฐหรือเอกชนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดยรัฐใดรัฐหนึ่งหรือไม่ด้วย

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปนับว่าเป็นความสำเร็จแห่งกลไกการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคซึ่งแสดงให้เห็นว่า กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนส่งผลให้ ก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายต่าง ๆ อันยังประโยชน์แก่คนหรือกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสหรือเสียเปรียบในสังคม รวมทั้งเป็นตัวอย่างบรรทัดฐานในการใช้ตีความสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ขององค์การต่าง ๆ ในองค์การสหประชาชาติหรือองค์การในระดับภูมิภาคอื่น

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มก่อตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้น เมื่อปี ๒๕๔๔ ต่อมาได้จัดตั้งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ขึ้นในปี ๒๕๔๕ ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ปัจจุบันคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

โดยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ มีการประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้ในมาตรา ๒๕๖ และมาตรา ๒๕๗

๑.๑ สถานะองค์กร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้แบ่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทแรกคือ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ๔ องค์กร คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และอีกประเภทหนึ่ง คือ องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ๓ องค์กร คือ องค์กรอัยการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๑.๒ องค์ประกอบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน จำนวน ๗ คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ ๑ คน และกรรมการอีก ๖ คน

๑.๓ การพ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

๑.๔ วาระการดำรงตำแหน่ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๖ ปี นับตั้งแต่ได้รับแต่งตั้ง

๑.๕ อำนาจหน้าที่

๑. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

๒. เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

๓. เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองวิธีพิจารณาคดีปกครอง

๔. พ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาคดีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ตามที่กฎหมายบัญญัติ

๕. เสนอนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๖. ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้สิทธิมนุษยชน

๗. ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่นใดในด้านสิทธิมนุษยชน

๘. จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศและเสนอต่อรัฐสภา

๙. อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ผู้มีสิทธิร้องเรียน

๑. ผู้ถูกละเมิดหรือผู้ทำการแทน
๒. ผู้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม
๓. องค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนที่พบเห็นการละเมิด
๔. กรรมสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหยิบยกเพื่อพิจารณาตรวจสอบ

วิธีการร้องเรียน

๑. โทรศัพท์สายด่วน ๑๓๗๗ หรือ ๐-๒๑๔๑-๓๙๗๘-๘๓
๒. เขียนจดหมายส่งไปที่ตู้ ปณ. ๔ หลีกสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐ หรือโทรสาร ๐-๒๑๔๓-๙๕๗๘
๓. ด้วยวาจาโดยไปที่สำนักคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. ส่งข้อความผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-mail.com) ที่ help@nhrc.or.th
๕. ส่งเรื่องร้องเรียนทางเว็บไซต์
๖. ส่งเรื่องร้องเรียนผ่านองค์กรเอกชน ตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกำหนด

๗. ส่งเรื่องร้องเรียนโดยตรงถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งสหประชาชาติถือเป็นสนธิสัญญาหลักจำนวน ๗ ฉบับ ได้แก่

๑. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
๒. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
๓. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
๔. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
๕. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ
๖. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี
๗. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ

การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน

คณะกรรมการการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights)

คณะกรรมการการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนหรือ AICHR คือ กลไกสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคอาเซียน ซึ่งแนวคิดในการจัดตั้งนั้นมีที่มาจากมติที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน ครั้งที่ ๒๖ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๓๖ ณ ประเทศสิงคโปร์ โดยในที่ประชุมต่างเห็นพ้องตรงกันว่า อาเซียนควรพิจารณาจัดตั้งกลไกสิทธิมนุษยชนระดับภูมิภาคที่เหมาะสม ส่วนหนึ่งเพื่อให้เกิดความตื่นตัวเรื่องสิทธิมนุษยชนสากล เนื่องจากประเทศสามารถบรรลุความตกลงด้านสิทธิมนุษยชนฉบับสำคัญคือ ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา ในการประชุมระดับโลกด้านสิทธิมนุษยชนที่กรุงเวียนนาในปีเดียวกันนั่นเอง

การจัดตั้งคณะกรรมการการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนั้นเกิดขึ้นระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ ๑๕ ที่อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๒ ตามพันธกรณีในข้อ ๑๔ ของกฎบัตรอาเซียน นับเป็นผลงานชิ้นสำคัญของไทยในฐานะประธานอาเซียน ขอบเขตอำนาจหน้าที่หลักของคณะกรรมการ ชุดนี้คือ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอาเซียน เพื่อเพิ่มพูนความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อเสริมความพยายามระดับประเทศและระหว่างประเทศด้านการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนการยึดถือ

มาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนตาม ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเวียนนา และตราสารว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี โดยกำหนดให้ผู้แทนมีวาระการดำรงตำแหน่งในวาระแรกเป็นระยะเวลา ๓ ปี (อาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกันต่อไป ได้อีกไม่เกิน ๑ วาระ) และให้คณะกรรมการ จัดการประชุมสมัชชาสามัญ ๒ ครั้งต่อปี โดยการประชุมแต่ละครั้งจะมีระยะเวลาปกติไม่เกิน ๕ วัน และให้การประชุมสมัชชาสามัญของคณะกรรมการ จัดขึ้นที่ สำนักเลขาธิการอาเซียนและในรัฐสมาชิกที่ดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนสลับกันไป

ความเหมือนของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปและสำนักคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย

โดยเปิดโอกาสให้ปัจเจกชนสามารถยื่นข้อร้องเรียนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนได้โดยตรง

ความต่างของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปและสำนักคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย

การดำเนินคดีในศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป รัฐบาลคู่กรณีหรือบุคคลสามารถฟ้องคดีต่อศาลได้โดยตรง ทั้งนี้ต้องมีการดำเนินการตามกฎหมายภายในก่อน สำหรับประเทศไทยหรือภูมิภาคอาเซียนไม่มีการจัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะ ในประเทศไทยผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถยื่นข้อร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ โดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองวิธีพิจารณาคดีปกครองหรือฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ข้อดี

ปัจเจกชนสามารถยื่นข้อร้องเรียนต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้โดยตรง ทำให้เข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ข้อเสีย

ประเทศไทยต้องยื่นข้อร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนโดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่ศาลตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัจเจกชนไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้โดยตรง ทำให้มีกระบวนการและขั้นตอนที่อาจล่าช้ากว่า

๕. ศาลอุทธรณ์แห่งเนเธอร์แลนด์

โครงสร้างองค์กรทางศาลและระบบองค์กรศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

แต่เดิมโครงสร้างองค์กรทางศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีลักษณะเหมือนกับประเทศฝรั่งเศส ต่อมาเมื่อมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างก็ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการงานศาลยุติธรรม หรือ Raad voor de rechtspraak (เทียบเท่า สำนักงานศาลยุติธรรมของไทย) ในปี ค.ศ. ๒๐๐๒ ในปัจจุบันระบบโครงสร้างศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ยังอยู่ในขั้นตอนการปฏิรูปโดยกำลังเน้นในช่วงการปรับเปลี่ยนขั้นตอนการอุทธรณ์คดีและการจัดการคดีทางปกครอง

ก่อนที่ระบบศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์นั้นเป็นองค์กรศาลแบบรวมศูนย์ จะเป็นแบบที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละจังหวัด ก่อนปี ค.ศ. ๒๐๐๒ ระบบศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ได้พัฒนารูปแบบมาจากประเทศฝรั่งเศส โดยมีลำดับศาลสามชั้น คือ

ศาลชั้นต้น (ศาลแขวง) ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา นอกจากนี้ ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์เป็นประเทศที่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ไม่อนุญาตให้มี

สำหรับการปรับปรุงองค์กรศาลใหม่ได้นำไปสู่การรวมศาลปกครองเข้าไปอยู่ในศาลยุติธรรมด้วย ซึ่งปกติจะพิจารณาคดีเฉพาะคดีอาญาและคดีแพ่งเท่านั้น นอกจากนี้ศาลแขวงซึ่งเป็นศาลที่เล็กที่สุดของระบบศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ก็ได้ผนวกเข้าเป็นแผนกคดีพิเศษในศาลชั้นต้น

ระบบศาลของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ระบบ คือ

๑. ระบบศาลยุติธรรมทั่วไป (Ordinary Courts) ประกอบด้วย

ศาลสูง หรือศาลฎีกา ได้ถูกจัดตั้งขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๕๘๒ โดยมีที่ทำการอยู่ ณ กรุงเฮก และหลังจากได้เอกราชจากประเทศฝรั่งเศส ศาลสูงก็ได้มีการจัดตั้งขึ้นใหม่และรับพิจารณาคดีอาญาโดยเฉพาะปัญหาในทางกฎหมาย และในปี ค.ศ. ๑๘๓๘ ก็ได้มีการจัดตั้งศาลสูงขึ้นแทนที่และดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับคดีอาญา คดีแพ่ง รวมถึง คดีความที่เกี่ยวกับภาษีด้วย โดยจะดำเนินการวินิจฉัยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับข้อกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้ ในคดีที่เกี่ยวกับการเมือง ศาลสูงจะเป็นศาลที่รับพิจารณาและสิ้นสุดที่ศาลนี้

ศาลอุทธรณ์ มีจำนวน ๔ ศาล ศาลนี้จะมีแผนกพิเศษมากมาย และในการดำเนินการพิจารณาจะใช้ผู้พิพากษาชั้นทำหน้าที่จำนวนสามท่าน

ศาลชั้นต้น หรือศาลแขวง มีจำนวน ๑๑ ศาล และในแต่ละศาลก็จะมีอยู่หลายองค์คณะ ซึ่งโดยหลักแล้วแต่ละองค์คณะจะมีผู้พิพากษาชั้นทำหน้าที่พิจารณาคดีจำนวนสามท่านที่จะดำเนินการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายครอบครัว และกฎหมายแพ่ง ซึ่งมีศาลแพ่งและอาญาพิเศษด้วย

๒. ระบบศาลปกครอง (Administrative Courts)

ในระบบศาลปกครองจะมีทั้งที่เป็นศาลปกครองธรรมดาและศาลปกครองในลักษณะชำนาญการพิเศษ โดยศาลปกครองแบ่งออกตามหน้าที่หลักเป็น ๓ ศาล คือ

สภาที่ปรึกษารัฐ มีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองและกฎหมายสิ่งแวดล้อม

ศาลที่มีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความมั่นคงทางสังคม และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะ

ศาลที่มีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิจารณาคดีเกี่ยวกับด้านกฎหมายการค้าและเศรษฐกิจ

ศาลอุทธรณ์แห่งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ (Courts of Appeal หรือ Gerechtshof)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ศาลอุทธรณ์แห่งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีจำนวน ๕ ศาล ตั้งอยู่ที่ Amsterdam, Arnhem, Den Bosc, The Hague และ Leeuwarden ต่อมาเมื่อมีการปฏิรูปองค์กรทางศาลในปี ค.ศ. ๒๐๑๑ จึงมีการจัดทำ The Judiciary Map ขึ้นเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๐๑๓ และปรับลดจำนวนศาลอุทธรณ์ลงเหลือ ๔ ศาล ได้แก่ The Hague ทางด้านตะวันตก, Amsterdam ทางด้านตะวันตก, Arnhem – Leeuwarden ทางด้านเหนือ และตะวันออก และ Hertogenbosch ทางด้านใต้

ศาลอุทธรณ์จะมีผู้พิพากษาเป็นองค์คณะจำนวน ๓ ท่าน และจะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาที่มาจากศาลชั้นต้นหรือศาลแขวงทั้ง ๑๑ ศาล โดยศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงอีกครั้งหนึ่งและพิจารณาข้อกฎหมายด้วย นอกจากนี้ยังพิจารณาคดีภาษีอีกด้วย

วิทยากรในการให้ความรู้ในการศึกษาดูงาน ณ ศาลอุทธรณ์แห่งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ จำนวน ๓ ท่าน ประกอบด้วย

๑. Ms. Martine Engel หัวหน้าสำนักอำนวยการประจำคดีแพ่ง (ดูแลแผนกคดีการค้า, คดีครอบครัว และคดีภาษี) หัวข้อการบรรยาย A brief introduction to the court of appeal The Hague

ทางสำนักอำนวยการประจำคดีแพ่ง มีโครงการหลักในการปรับเปลี่ยนการทำงานให้ทันยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ จะเปลี่ยนแปลงการทำงานให้เป็นระบบ Digitalization ให้มากที่สุด กล่าวคือ เป็นการกำจัดเอกสารและกระดาษออกไปให้มากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การทำงานมีความคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว ประหยัด มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยวางโครงการว่าจะให้เป็น Digital เกินร้อยละ ๘๐

โครงการนี้เริ่มเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๑๒ เป็นต้นมา โดยค่อยๆ ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานเป้าหมายคือ กลางปี ค.ศ. ๒๐๑๖ จะใช้ระบบนี้เต็มตัวและในปี ค.ศ. ๒๐๑๗ จะมีการปรับลดจำนวนบุคลากรลงแน่นอน ทั้งนี้ ได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอกไว้แล้วเพื่อเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมขององค์กรครั้งใหญ่ครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ทุกภาคส่วนทั้งผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ เจ้าหน้าที่ศาล คู่ความ และประชาชน ต้องศึกษาและปรับตัวกับระบบ Digitalization ในอนาคต เพราะเป็นระบบที่ดี ทันสมัย และมีงานวิจัยรองรับว่าเป็นระบบที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์อย่างมาก

๒. Mr. Walter Wijbrands คณะกรรมการของศาลอุทธรณ์ หัวข้อการบรรยาย Quality and Innovation in the Judiciary (Kei)

คุณภาพและนวัตกรรมในการทำงานศาล เป็นการพัฒนาระบบ IT ที่จัดทำขึ้นทั่วทั้งราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ โดยมีเป้าหมาย คือ ต้องการให้กระบวนการพิจารณาง่ายขึ้น สะดวก รวดเร็ว มีเอกภาพ และเป็นการเข้าถึงข้อมูลอย่างสมบูรณ์แบบ เนื่องจากเป็นความต้องการที่จะพัฒนาระบบของทั้งหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกที่เล็งเห็นร่วมกันถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ กล่าวคือ การลดต้นทุน ลดจำนวนบุคลากร ลดงบประมาณ ทำให้การบริการดีขึ้น ระบบมีความรวดเร็ว ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ทั้งนี้ จะต้องมีการออกกฎหมายเพื่อมารองรับระบบ ประกอบกับต้องทำงานประสานกับกระทรวงความมั่นคงและยุติธรรม และภายในศาลเอง พร้อมทั้งมีการออกแบบวิธีพิจารณาแบบใหม่ และจะต้องเตรียมความพร้อมและขั้นตอนในการทำงานเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องด้วย

วิสัยทัศน์ในอนาคต (ภายในปี ค.ศ. ๒๐๑๘)

- ให้เข้าถึงการทำงานของแต่ละคนได้รวดเร็ว เป็นปัจจุบันที่สุด
- ลดตำแหน่งงาน
- ห้องพิจารณาคดีเป็นระบบ Digitalization และกระบวนการทำงานเป็นระบบ

Electronic ตลอดทั้งกระบวนการ แม้ว่าบางขั้นตอนจะยังคงต้องใช้เอกสารแบบเดิมก็ตาม

- การยื่นคำร้องต่างๆ ผากซัง ประกันตัว ทาง Electronic รวมถึงข้อมูลเรื่อง ล้มละลาย และจ่ายค่าธรรมเนียมศาลทาง Electronic เป็นต้น

๑. Mr. Raoul Dekkers ผู้พิพากษารองหัวหน้าศาลอุทธรณ์ และเป็น ผู้เชี่ยวชาญเรื่องอาชญากรรมระหว่างประเทศ หัวหน้าการบรรยาย International Crimes Chamber **A brief introduction to the court of appeal The Hague**

คดีที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษา คือ คดีที่ศาลอาญาระหว่างประเทศ หรือ International Criminal Court กำหนด ได้แก่ คดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ คดีอาชญากรรมระหว่าง ประเทศ รวมถึง คดีโจรสลัด และการก่อการร้าย ทั้งนี้ มีจุดประสงค์ คือ ขจัดเอกลิทธิและความคุ้มกันของผู้กระทำความผิด ซึ่งมักเป็นผู้นำประเทศที่มีอำนาจและมีอิทธิพล นอกจากนี้ ยังรวมถึง คดี ที่กระทำความผิดในดินแดนราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ คดีที่กระทำความผิดต่อประชาชนของ ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และคดีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประชาชนของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ ด้วย

ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพิจารณาพิพากษาคดีประเภทนี้ ได้แก่

- พยานไม่มีโอกาสให้การ
- ศาลไม่มีอำนาจในการนำพยานมาให้การ รวมถึงการหาพยานที่น่าเชื่อถือมาเบิกความ
- พยานหลักฐานในคดีมีที่มาจากที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องเข้ามา
- คนไม่รู้ภาษาพูด - ภาษาเขียนอื่น ทำให้อาจเกิดการสื่อสารผิดพลาดขึ้นได้
- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้ยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินการในคดีอาชญากรรม สงคราม เพราะเป็นคดีที่แปลก ยุ่งยาก และไม่เป็นปกติ

ระบบศาลยุติธรรมของประเทศไทย : ศึกษาศาลอุทธรณ์

ศาลยุติธรรมของประเทศไทย มี ๓ ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๑๐ ศาล ส่วนที่ ๓ ศาลยุติธรรม มาตรา ๒๑๙ วรรค ๑ ที่ว่า “ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น” และในรัฐธรรมนูญศาลยุติธรรม ก็มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับศาลอุทธรณ์ไว้ ดังนี้

หมวด ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑ “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้มีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา ๓ “ศาลอุทธรณ์ ได้แก่ ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค”

ทั้งนี้ ศาลอุทธรณ์มีทั้งหมด ๑๐ แห่ง คือ ศาลอุทธรณ์ (กลาง) ที่กรุงเทพมหานคร และศาลอุทธรณ์ภาค ซึ่งมีจำนวน ๙ ภาค

หมวด ๒ เขตอำนาจศาล

มาตรา ๒๒ “ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดา คดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และว่าด้วยเขตอำนาจศาล และมีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) พิพากษายืนตาม แก้ไข กลับ หรือยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่พิพากษา ลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ในเมื่อคดีนั้นได้ส่งขึ้นมายังศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์

ภาคตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๒) วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมาย

(๓) วินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่น”

นอกจากนี้ศาลอุทธรณ์ยังมีอำนาจพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ มีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดี ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐ ส่วนศาลอุทธรณ์ภาค ก็มีอำนาจพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔ และมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ เช่นกัน

ประวัติความเป็นมาของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค

ในระยะเริ่มแรก การจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมและศาลสถิตยุติธรรมตามแบบอย่างอารยประเทศ ตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม ลงวันที่ ๒๕ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๐ นั้น ให้ยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวง ให้ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ ศาลอุทธรณ์จึงแบ่งออกเป็นสองศาล คือ ศาลอุทธรณ์คดีหลวงและศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ ต่อมาพระราชบัญญัติจัดการในสนามสถิตยุติธรรม ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม ร.ศ. ๑๑๑ ให้ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวง ศาลอุทธรณ์จึงมีเพียงศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ศาลเดียว อาจนิยมเรียกว่า “ศาลอุทธรณ์”

ต่อมาปี ร.ศ. ๑๑๕ ได้ทรงตราพระราชบัญญัติจัดตั้งข้าหลวงพิเศษ สำหรับจัดการแก้ไขธรรมเนียมศาลยุติธรรมทั้งปวง ร.ศ. ๑๑๕ เพื่อจัดการแก้ไขปรับปรุงศาลหัวเมืองและให้ใช้วิธีพิจารณาความอย่างใหม่ในศาลหัวเมือง ข้าหลวงพิเศษนี้มีอำนาจพิพากษาคดีความเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ค้างพิจารณาหรืออุทธรณ์ขึ้นมาใหม่จากศาลหัวเมืองได้ ในกรณีเช่นนี้ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของข้าหลวงพิเศษต่อศาลใดศาลหนึ่งเป็นอันขาด ถ้าไม่พอใจก็ให้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาที่เดียว จึงเห็นได้ว่าคำพิพากษาของข้าหลวงพิเศษมีผลเช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

ต่อมาได้มีประกาศลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๖ ให้คู่ความที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาศาลมณฑลในมณฑลกรุงเก่า ให้อุทธรณ์ต่อข้าหลวงพิเศษแทนศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ จากประกาศฉบับนี้เองคดีที่อุทธรณ์จากศาลหัวเมือง ข้าหลวงพิเศษเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาแทนศาลอุทธรณ์ (ศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์) หรือที่เรียกกันต่อมาว่าศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ และเรียกชื่อว่า “ศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ” จะเห็นได้ว่า เริ่มแรกศาลอุทธรณ์ได้แยกเป็น ๒ ศาล และได้รวมเป็นศาลเดียวในปี ร.ศ.๑๑๑ ต่อมาถึงปี ร.ศ.๑๒๘ ได้มีประกาศแยกศาลอุทธรณ์เป็นสองศาลอย่างชัดเจนอีกครั้งตามประกาศลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ร.ศ.๑๒๘ มีความว่า ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ร.ศ.๑๒๘ ต่อไปความอุทธรณ์จากศาลในหัวเมืองนอกจากมณฑลกรุงเทพฯ ให้ส่งมายังศาลข้าหลวงพิเศษพิจารณาพิพากษา เว้นแต่เสนาบติกระทรวงยุติธรรมจะได้ให้อำนาจพิเศษแก่ศาลมณฑล มีอำนาจชำระความอุทธรณ์ได้บางประเภท ต่อมาศาลอุทธรณ์ทั้งสองศาล คือ ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ

และศาลอุทธรณ์ข้าหลวงพิเศษ ได้รวมกันเป็นศาลเดียวอีกครั้ง เรียกว่า ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ ตามประกาศลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๖๙ ให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๙ เป็นต้นไป

ศาลอุทธรณ์มีศาลเดียวตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ กระทรวงยุติธรรมจึงได้กำหนดโครงการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้นไว้ในแผนพัฒนาศาลและกระทรวงยุติธรรม ฉบับที่ ๒ เพื่อเป็นการกระจายสำนวนคดีออกไปสู่ศาลอุทธรณ์ภาคและขยายอัตรากำลังผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้ได้สัดส่วนกับปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อลดปริมาณคดีที่ค้างคั่งสะสมติดต่อกันมาหลายปี จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๒มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลอุทธรณ์ถึงประมาณ ๔๐,๐๐๐ คดีทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนผู้มีความเกี่ยวข้องอย่างมาก แม้ผู้พิพากษาทำงานจนเต็มความสามารถแล้วก็ตาม แต่หากมีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ขึ้นตามภาคต่าง ๆ แล้วจะเป็นการกระจายงานคดีของศาลอุทธรณ์ออกไปโดยไม่ต้องขยายขนาดของ ศาลอุทธรณ์ให้ใหญ่โตกว่าปัจจุบันซึ่งยุ่งยากแก่การบริหารงาน ส่วนศาลอุทธรณ์ภาคที่จะจัดตั้งขึ้นในแต่ละภาคนี้จะมีขนาดเหมาะสมแก่การปฏิบัติงานและมีโอกาสได้รู้เห็นและเข้าใจสภาพการณ์และความรู้สึกของประชาชนในท้องที่แต่ละภาคได้ชัดเจน อันจะเป็นปัจจัยสำคัญให้การใช้ดุลพินิจในทางคดีของศาล โดยเฉพาะดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นไปอย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น การที่ศาลอุทธรณ์จะต้องรับคดีใหม่เพิ่มขึ้นทุกปีวิธีแก้ปัญหามาโดยการเพิ่มอัตรากำลัง ผู้พิพากษาก็เพียงแต่จะเป็นวิธีการแก้ปัญหเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่ได้ผลในระยะยาวอย่างแท้จริงและยังพบว่าศาลที่มีขนาดใหญ่เกินไปจะประสบปัญหาการบริหารงานคดีและการบริหารงานบุคคลเป็นอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนโครงสร้างของศาลอุทธรณ์เสียใหม่เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ การจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้นจะทำให้จำนวนคดีกระจายไปตามศาลต่าง ๆ ทำให้ขนาดของศาลเล็กลง โครงสร้างองค์กรกระทัดรัดง่ายแก่การบริหารงาน เช่น การจัดเก็บสำนวนง่ายขึ้น จ่ายและติดตามสำนวนสะดวกขึ้น รักษาความลับได้ดีดูแลบุคลากรได้ทั่วถึง โดยศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาคดีได้ทุกประเภท ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑ และส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาคณะรัฐมนตรีได้นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๒ สภาผู้แทนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบในวาระที่ ๒ และที่ ๓ และให้นำเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป วุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบและได้นำกราบบังคมทูลเพื่อลงพระปรมาภิไธยประกาศให้ใช้เป็นกฎหมายต่อไปโดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๐๖ ตอน ๑๒๗ ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๓๒ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวนที่ตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น ซึ่งกำหนดให้มีศาลอุทธรณ์ภาค จำนวน ๓ ศาล ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ มีเขตศาลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ มีเขตศาลในภาคเหนือ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีเขตศาลในภาคใต้ ที่ทำการให้ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร และกำหนดเปิดทำการในวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ ทั้งสามศาล เป็นการแยกศาลอุทธรณ์ออกเป็นหลายศาลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นครั้งที่สามและเหตุผลในการแยกศาลต่างกัน

ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๖ โดยได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตศาลอุทธรณ์ภาค เนื่องจากจำนวนคดีไปสู่ศาลอุทธรณ์ในแต่ละศาลมีจำนวนมากขึ้น การแก้ไขดังกล่าวก็เพื่อให้จำนวนคดีไปสู่ศาลอุทธรณ์ภาคในสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนคดีที่ไปสู่ศาลอุทธรณ์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒

เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ได้เปิดทำการแล้ว ผลปรากฏว่าในการดำเนินงานของศาลนั้นประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีเสร็จไปจากศาลอุทธรณ์ได้รวดเร็วขึ้นมาก กล่าวคือในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ก่อนที่มีการเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ คดีในศาลอุทธรณ์ได้มีการพิจารณา พิพากษาคดีเสร็จไป ๑๖,๙๕๑ เรื่อง แต่ปรากฏว่าในปี พ.ศ.๒๕๓๓ หลังเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ แล้ว คดีเสร็จไปจากศาลอุทธรณ์จำนวน ๓๕,๕๘๖ เรื่อง และในปีต่อ ๆ มา ก็ ปรากฏว่าคดีได้เสร็จไปในชั้นศาลอุทธรณ์เพิ่มมากขึ้นมาโดยตลอด คือในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ คดีเสร็จไปจำนวน ๒๔,๒๙๓ เรื่อง ปี พ.ศ.๒๕๓๕ คดีเสร็จไปจำนวน ๑๙,๘๖๖ เรื่อง ปี พ.ศ.๒๕๓๖ คดีเสร็จไปจำนวน ๒๒,๐๓๓ เรื่อง ปี พ.ศ.๒๕๓๗ คดีเสร็จไปจำนวน ๒๓,๕๐๑ เรื่อง ปี พ.ศ.๒๕๓๘ คดีเสร็จไปจำนวน ๒๕,๔๗๗ เรื่อง ปี พ.ศ.๒๕๓๙ คดีเสร็จไป จำนวน ๒๒,๗๔๑ เรื่อง จะเห็นได้ว่าผลของการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ ภาค ๓ ทำให้คดีค้างพิจารณาไปยังปีต่อไปลดน้อยลง อันนับได้ว่าได้ช่วยให้ประชาชนผู้มีอรรถคดีได้รับความยุติธรรม สะดวก รวดเร็วขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ

นับตั้งแต่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ได้เปิดทำการเมื่อ วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ เป็นเวลาเกือบ ๑๐ ปีแล้ว สภาพสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไป มีการขยายตัว ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีคดีความขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในปีหนึ่ง ๆ เป็น จำนวนมากขึ้น และนับวันจะทวีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ จะเห็นได้จากสถิติในปี พ.ศ.๒๕๓๙ มีคดีค้างค้างอยู่ในศาลถึง ๗,๔๔๑ เรื่อง ศาลอุทธรณ์ซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวทั่วทั้งราชอาณาจักรมีเพียง ๔ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ซึ่งแม้จะมีการขยายจากเดิมที่มีเพียงศาลอุทธรณ์แห่งเดียวก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอต่อการกระจายความยุติธรรมตามหลักการของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.๒๕๓๒ ที่จะลดจำนวนคดีที่ค้างค้างอยู่ในศาลอุทธรณ์ โดยให้ กระจายศาลอุทธรณ์ออกเป็นหลายศาลตามภูมิภาคต่าง ๆ ให้มีขนาดเหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน อันจะทำให้ การพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์แต่ละภูมิภาคจะได้ใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ละเอียดถี่ถ้วน มีคุณภาพมากขึ้น เหมาะสมแก่สภาพแห่งท้องถิ่น โดยได้สัมผัส รับรู้ถึงชีวิต สภาพสังคมในท้องถิ่นหรือภาคนั้น ๆ อันนำมาสู่การใช้ดุลพินิจพิจารณาตัดสิน คดีได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแก่ลักษณะสภาพแห่งคดีและข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีสภาพ สังคม วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ซึ่งการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษารอคดีของผู้พิพากษาย่อมต้องอาศัย องค์ประกอบดังกล่าวหลายประการที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นเป็นการอำนวยความสะดวกให้ แก่ ประชาชนโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน จึงมีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ เพิ่มขึ้น กระจายศาลออกไป ตามภาคต่าง ๆ ให้ครบทั้ง ๙ ภาค โดยให้ศาลอุทธรณ์ภาคแต่ละภาคมีเขตศาลครอบคลุมพื้นที่ตามเขตศาลแต่ ละภาค ยกเว้นศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ซึ่งมีเขตศาลครอบคลุมพื้นที่เขตศาลในภาค ๑ จะไม่รวมเขตศาลใน กรุงเทพมหานครด้วย และกำหนดเปิดทำการในวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๐ เสนอต่อคณะรัฐมนตรีในวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๔๐ คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติหลักการในวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๔๐ และได้ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๔ ตอนที่ ๗๑ ก วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๔๐ โดยได้กำหนดเขตศาลของศาลอุทธรณ์ ภาค ๑ ถึงศาล

อุทธรณ์ภาค ๙ เอาไว้

การจัดตั้งศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคโดยสังเขป

ศาลอุทธรณ์

ก่อน ร.ศ.๑๑๐ ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลหนึ่งในจำนวนศาลซึ่งตั้งอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ จนกระทั่ง ร.ศ.๑๑๐ ได้มีการประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น จึงได้รวมศาลทั้งหมดให้สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยให้ยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวง และให้ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติจัดการในสนามสถิตยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๑ ให้ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวง คงเหลือศาลอุทธรณ์คดีราษฎรเพียงศาลเดียว ซึ่งนิยมเรียกว่า ศาลอุทธรณ์ ใน ร.ศ. ๑๑๕ ได้มีการตราพระราชบัญญัติตั้งข้าหลวงพิเศษขึ้นและมีประกาศให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลหัวเมืองต่อข้าหลวงพิเศษแทนศาลอุทธรณ์ในกรุงเทพฯ ทำให้ศาลอุทธรณ์กลับมามี ๒ ศาลอีก จนถึงปี ๒๔๖๙ จึงมีประกาศให้รวมศาลทั้งสองศาลเป็นศาลเดียวกัน เรียกว่า ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ และเมื่อตราพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมพุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งบัญญัติให้ศาลยุติธรรมมี ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาจึงใช้ชื่อว่าศาลอุทธรณ์มาจนถึงปัจจุบัน

ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓

เนื่องจากมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ในปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนมาก และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับเพราะศาลอุทธรณ์ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีมีเพียงศาลเดียวโดยมีเขตศาลครอบคลุมทั่วราชอาณาจักรและตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีที่คั่งค้างอยู่เป็นจำนวนมากได้เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว สมควรจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ อันจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีขึ้นอุทธรณ์เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.๒๕๓๒ และพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้งเขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.๒๕๓๒ ขึ้นกำหนดให้มีศาลอุทธรณ์ภาคจำนวน ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ซึ่งเปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ โดยศาลอุทธรณ์ภาค ๑ มีที่ทำการตั้งอยู่ ณ อาคารศาลแพ่งธนบุรี ชั้นที่ ๖ ถนนเอกชัย แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ต่อมาในปี ๒๕๓๖ ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้งเขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๖ เปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑ ตอนที่ ๑๐๑ ลงวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๓๖ และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๖ เป็นต้นไป

ในปี ๒๕๔๐ ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และกำหนดวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค เปลี่ยนแปลงเขตศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ โดยกำหนดให้มีศาลอุทธรณ์ภาคจำนวน ๙ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ถึง ศาลอุทธรณ์ภาค ๙ บรรดาคดีที่ได้อุทธรณ์ไว้ก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวใช้บังคับให้ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ หรือศาลอุทธรณ์ภาค ๓ แล้วแต่กรณี ซึ่งคดีนั้นค้างพิจารณาอยู่ คงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป

ในปี ๒๕๔๓ ได้มีกฎหมายแยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรมและมีกฎหมายปรับโครงสร้างศาลยุติธรรมรวม ๓ ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ พระราชบัญญัติข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ และพระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๑๗ ตอนที่ ๔๔ ลงวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๔๓ และมีผลใช้บังคับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวทำให้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อตำแหน่ง ผู้บริหารงานศาลอุทธรณ์จากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค เป็นประธานศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลอุทธรณ์ภาค รองประธานศาลอุทธรณ์ หรือรองประธานศาลอุทธรณ์ภาค ...

ศาลอุทธรณ์ภาค ๔

เดิมก่อน ร.ศ. ๑๑๐ ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลหนึ่งในจำนวนศาลซึ่งตั้งอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ จนกระทั่ง ร.ศ. ๑๑๐ จึงมีการประกาศมีตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น และได้รวมศาลทั้งหมดให้สังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยให้ยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวงและให้ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติจัดการให้สนามสถิตยุติธรรม ร.ศ. ๑๑๑ ให้ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวง คงเหลือศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์เพียงศาลเดียว ซึ่งนิยมเรียกว่า ศาลอุทธรณ์ ใน ร.ศ. ๑๑๕ ได้มีการตราพระราชบัญญัติตั้งข้าหลวงพิเศษขึ้น และมีประกาศให้คุ้มครองอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลหัวเมืองต่อข้าหลวงพิเศษแทนศาลอุทธรณ์ในกรุงเทพฯ ทำให้ศาลอุทธรณ์กลับมามี ๒ ศาลอีก จนถึง พ.ศ. ๒๔๖๙ จึงประกาศให้รวมศาลทั้งสองเป็นศาลทั้งสองเป็นศาลเดียวกัน เรียกว่า ศาลอุทธรณ์กรุงเทพฯ และเมื่อตราพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมพุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งบัญญัติให้ศาลยุติธรรม ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา จึงให้ชื่อว่าศาลอุทธรณ์มาจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ และพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวนที่ตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ ซึ่งเป็นการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค อุทธรณ์ภาค ๑ ถึงภาค ๓ เพิ่มเติมจากศาลอุทธรณ์ และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๐ จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ ขึ้น โดยกำหนดให้เปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๐ แต่เมื่อประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลจำเป็นต้องปรับลดงบประมาณเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายทุก ๆ ด้านทำให้จำต้องชะลอการเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ ออกไปก่อน จึงได้มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๐ เพื่อเลื่อนกำหนดการเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ เป็นวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อขยายระยะเวลาเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ ออกไปอีกเป็นวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ และในที่สุดคณะรัฐมนตรีเห็นสมควรเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึงภาค ๙ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ จึงได้มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น เดิมศาลอุทธรณ์ภาค ๔ มีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.

๒๕๕๖ ให้ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ มีที่ตั้งอยู่ ณ จังหวัดขอนแก่น เพื่อกระจายที่ตั้งของศาลอุทธรณ์ภาค ไปยังส่วนภูมิภาค อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกและความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในส่วนภูมิภาคได้อย่างทั่วถึง

ศาลอุทธรณ์ภาค ๕

ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ ได้มีการตั้งกระทรวงยุติธรรมและกำหนดให้ศาลทั้งหลายสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยยกศาลฎีกาเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวงและให้ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร์ ต่อมาได้ยกเลิกศาลอุทธรณ์คดีหลวงคงเหลือศาลอุทธรณ์ คดีราษฎร์เพียงศาลเดียว ในปี พ.ศ.๒๕๓๒ มีการประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดให้ศาลยุติธรรมมี ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ด้วยปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลอุทธรณ์เพิ่มขึ้นทุกปี ในปี พ.ศ.๒๕๓๒ จึงได้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น ทำให้ศาลที่พิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์มี ๔ ศาล ได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ และต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ได้จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ถึง ภาค ๙ ให้ศาลอุทธรณ์ภาคมีเขตศาลครอบคลุมพื้นที่ตามแต่ละภาค และเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในส่วนภูมิภาคได้อย่างทั่วถึง ศาลอุทธรณ์ภาค ๕ ได้ย้ายที่ทำการจากอาคารศาลอุทธรณ์ กรุงเทพมหานครมายังอาคารศาลแขวงเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน

ศาลอุทธรณ์ภาค ๖

เดิมศาลอุทธรณ์มีอยู่ศาลเดียวมีเขตอำนาจครอบคลุมทั่วราชอาณาจักร ซึ่งมีคดีเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาเป็นจำนวนมากและเพิ่มขึ้นทุกปี จึงมีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น เพื่อกระจายศาลอุทธรณ์ออกเป็นหลายศาลตามภูมิภาคต่าง ๆ อันจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ ซึ่งตามความในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น ส่วนจำนวนและที่ตั้งจะอยู่ ณ ที่ใด เขตศาลเพียงไรและเปิดทำการเมื่อใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

ในปี ๒๕๓๒ นั้นเอง ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยตามมาตรา ๓ บัญญัติให้มีศาลอุทธรณ์ภาคจำนวน ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ส่วนมาตรา ๔ ให้ศาลอุทธรณ์ภาคดังกล่าวมีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร และมาตรา ๕ ให้เปิดทำการศาลอุทธรณ์ดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ เป็นต้นไป ต่อมาเมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๖ แก้ไขเพิ่มเติมเขตศาลให้เหมาะสม จนกระทั่งปี ๒๕๔๐ มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๐ แก้ไขเพิ่มเติมให้มีศาลอุทธรณ์ภาคจำนวน ๙ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ศาลอุทธรณ์ภาค ๕ ศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ ศาลอุทธรณ์ภาค ๘ และศาลอุทธรณ์ภาค ๙ สำหรับศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ให้มีเขตศาลในจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดตาก จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดอุทัยธานี โดยให้มีที่ตั้งอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร และให้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๐ เป็นต้นไป แต่ปรากฏว่ายังไม่มีความพร้อมที่จะเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ให้ทันตามกำหนดดังกล่าวได้ จึงมีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขต

ศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๐ เลื่อนกำหนดเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ไปเป็น วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๑ แต่ก็ยังไม่พร้อมที่จะเปิดทำการได้ จึงขยายระยะเวลาไปเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ใหม่ เป็นวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๒ ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ปรากฏว่ามีความพร้อมที่จะเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ได้ก่อนกำหนดดังกล่าว จึงมีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวนที่ตั้งเขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๔๒ เลื่อนกำหนดวันเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ให้เร็วขึ้นเป็นให้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒ เป็นต้นไป เป็นอันว่าศาลอุทธรณ์ภาค ๖ ได้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒ เป็นต้นมา

ต่อมาในปี ๒๕๕๖ มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ติดตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๑๑) ให้ย้ายที่ตั้งของศาลอุทธรณ์ภาค ๖ จากกรุงเทพมหานครมายังจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผลให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๖ จนถึงปัจจุบัน

ศาลอุทธรณ์ภาค ๗

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ กระทรวงยุติธรรมได้กำหนดโครงสร้างจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคไว้ในแผนพัฒนาศาลและกระทรวงยุติธรรม ฉบับที่ ๒ เพื่อเป็นการกระจายคดีที่ขึ้นศาลอุทธรณ์ซึ่งมีเพียงศาลเดียว ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของสนามหลวง กรุงเทพมหานคร (โดยเรียกกันทั่วไปว่าศาลอุทธรณ์กลาง) ทั้งนี้ เพื่อให้คดีที่ขึ้นศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีจำนวนมากได้รับการพิจารณาพิพากษาคดี ด้วยความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้ง การให้บริการประชาชนด้วยความเป็นธรรม

ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคและให้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ ขึ้น ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ภาค ๒ และภาค ๓ ซึ่งเปิดทำการเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดจำนวน ที่ตั้งเขตศาลและวันเปิดทำการศาลอุทธรณ์ภาค ๔ - ๙ ขึ้น และได้เปิดทำการในวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒ ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ จึงมีขึ้นตามพระราชกฤษฎีกานี้

ศาลอุทธรณ์ภาค ๘ และศาลอุทธรณ์ภาค ๙

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคและให้มีพระราชกฤษฎีกา กำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาลและวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ. ๒๕๓๒ ขึ้น ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ภาค ๒ และภาค ๓ ซึ่งเปิดทำการเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๓๓ จนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้ง เขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค (ฉบับที่ ๓) เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค ๔ - ๙ ขึ้น เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ภาคในแต่ละภาคมีเขตศาลควบคุมพื้นที่ตามเขตศาลชั้นต้นแต่ละศาลและได้เปิดทำการในวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๒

ประโยชน์ของการตั้งศาลอุทธรณ์ภาค

เนื่องจากมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ในปีหนึ่งๆ เป็นจำนวนมาก และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับเพราะศาลอุทธรณ์ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีมีเพียงศาลเดียวโดยมีเขตศาลครอบคลุมทั่วราชอาณาจักรและตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร จึงทำให้ไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างคั่งอยู่เป็นจำนวนมากได้เสร็จในเวลาอันรวดเร็ว สมควรจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคขึ้น

ตามภูมิภาคต่างๆ อันจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์เป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.๒๕๓๒ และพระราชกฤษฎีกากำหนดจำนวน ที่ตั้งเขตศาล และวันเปิดทำการของศาลอุทธรณ์ภาค พ.ศ.๒๕๓๒ ขึ้น กำหนดให้มีศาลอุทธรณ์ภาคจำนวน ๓ ศาล คือ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ และศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ในระยะแรก ซึ่งประโยชน์ของการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาค มีดังนี้

ด้านการบริหารองค์กรและการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว

การจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคเพิ่มขึ้น โดยไม่ต้องขยายขนาดของศาลอุทธรณ์ให้ใหญ่โตกว่า ปัจจุบัน ซึ่งจะมีความยุ่งยากแก่การบริหารมาก เพราะจะมีขั้นตอนมากขึ้น ทำให้มีกระบวนการที่ล่าช้า แต่ได้จัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคกระจายทั่วทุกภาคทำให้ขนาดของแต่ละศาลเล็กลง มีโครงสร้าง องค์กร กะทัดรัด เหมาะสมและง่ายแก่การบริหารทั้งงานคดีและงานบุคคล เช่น การจัดเก็บสำนวนง่ายขึ้น ง่ายและ ติดตามสำนวนสะดวกขึ้น รักษาความลับได้ดีขึ้น ดูแลบุคลากรได้ทั่วถึง จัดหาวัสดุอุปกรณ์ครบถ้วน เป็นต้น ดังนั้น นอกจากจะเป็นการบริหารงานบริหารบุคลากรภายในองค์กรได้ดีขึ้นแล้วที่สำคัญยิ่งจะส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะมีระบบงานที่มีขั้นตอนน้อยลงไม่ยุ่งยากส่งผลให้ ประชาชนได้รับความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ การเพิ่มจำนวนศาลอุทธรณ์ยังนับเป็นการวางแผน สำหรับอนาคตได้อย่างดี เนื่องจากประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมี พลเมืองเพิ่มมากขึ้นทุกปี จำนวนคดีที่จะไปสู่ศาลอุทธรณ์ย่อมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย การปล่อยคดีให้พอกพูนสะสมอยู่ ณ ศาลเดียวย่อมเป็นการเพิ่มเติมปัญหาให้แก่ปัญหาเดิมซึ่งยังแก้ไม่ตก การกระจายเขตอำนาจศาล ออกเป็นหลายศาล ทำให้แต่ละศาลรับคดีไม่มากจนเกินไปแม้จะมีคดีเพิ่มขึ้นอีกก็ไม่มากล้นถึงกับไม่ สามารถพิจารณาพิพากษาให้สำเร็จลุล่วงไป ซึ่งศาลสามารถบริหารงานคดีได้รวดเร็วขึ้น ส่งผลต่อ ประชาชนที่จะได้รับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

ด้านการพิจารณาพิพากษาคดี

การจัดตั้งศาลอุทธรณ์ภาคเพิ่มขึ้นอีกตามเขตอำนาจศาลชั้นต้นในแต่ละภาค จะทำให้ พิพากษาได้สัมผัส รับรู้วิถีชีวิต สภาพสังคมในท้องถิ่น ในท้องที่แต่ละภาคได้อย่างชัดเจน อันนำมาสู่การใช้ดุลพินิจพิจารณาคดีตัดสินคดีได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งในแต่ละภาคมีสภาพสังคม วิถีชีวิตแตกต่างกัน ดังเช่น การพกพาอาวุธปืนเพื่อป้องกันตัวในสังคมกรุงเทพมหานคร ก็กับการพกพาอาวุธเพื่อป้องกันตัวในท้องที่ทุรกันดาร หรือมีผู้ร้ายชุกชุม หรือเป็นที่เปลี่ยว หรือสภาพสังคมขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หรือกรณีประชาชนในท้องที่ภาคเหนือมีไม้สักไว้ครอบครองกับประชาชนในกรุงเทพมหานคร หรือในจังหวัดที่ไม่มีมีการปลูกป่าไม้สักแต่มีไม้สักไว้ในครอบครอง ผู้พิพากษาได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสหรือรับรู้หรือเข้าถึงวัฒนธรรมทางสังคม การใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดี รวมถึงการกำหนดโทษก็น่าจะต่างกัน ทำให้การตัดสินลงโทษผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีความเที่ยงธรรมและเหมาะสมยิ่งขึ้น และการขยายศาลอุทธรณ์ภาคกระจายออกไปสู่ตามภูมิภาคทั่วทุกภาค ทำให้ พิพากษาในศาลอุทธรณ์ในแต่ละภาคได้มีโอกาสพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน เกิดความรู้ความเชี่ยวชาญในลักษณะ และประเภทคดีของภูมิภาคนั้น ๆ ทำให้มีแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานในแนวทางเดียวกัน

ความเหมือนของศาลอุทธรณ์ของศาลเนเธอร์แลนด์ กับศาลอุทธรณ์ไทย

คือ โดยศาลอุทธรณ์ต่างรับคดีมาจากศาลชั้นต้น (ศาลชั้นต้นของราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีทั้งหมด ๑๑ ศาล ส่วนประเทศไทยมีประมาณ ๒๐๐ กว่าศาล และศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคดีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย โดยมีองค์คณะจำนวน ๓ ท่าน ซึ่งหากคู่ความไม่พอใจผลของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ก็สามารถฎีกาไปยังศาลฎีกาได้เช่นกัน

ความแตกต่างของศาลอุทธรณ์ของศาลเนเธอร์แลนด์ กับศาลอุทธรณ์ไทย

ข้อ ๑ จำนวน

- ศาลอุทธรณ์ของศาลเนเธอร์แลนด์ มี ๔ ศาล
- ศาลอุทธรณ์ของไทย มี ๑๐ ศาล ได้แก่ ศาลอุทธรณ์กลาง ศาลอุทธรณ์ประจำแต่ละภาค มี ๙ ภาค

ข้อ ๒ เนื่องจากราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญศาลอุทธรณ์จึงอาจพิจารณาคดีตามรัฐธรรมนูญได้ แต่ประเทศไทยมีศาลรัฐธรรมนูญแยกต่างหาก

บทที่ ๓

การวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบ

ข้อดี

การเข้าถึงความยุติธรรมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ คือ โอกาสที่ดีในการติดต่อประสานงานกับศาลอย่างต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริการของรัฐและประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อมูลออนไลน์เกี่ยวกับการให้บริการประชาชน
- การดาวน์โหลดแบบฟอร์ม
- ปฏิสัมพันธ์สองทางในด้านรูปแบบการบริการ (รวมถึงการระบุความถูกต้อง)

การยื่นคำฟ้องทางอิเล็กทรอนิกส์

- การทำธุรกรรม การจัดการคดี การตัดสินใจและการแสดงผล
- การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวก

ในกระบวนการทำงานของศาลให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และเป็นการประหยัดงบประมาณในการจัดท้าวสด ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการจัดท้าวสด สามารถนำงบประมาณที่ได้รับไปจัดสรรในการดำเนินการด้านอื่น ๆ ได้อย่างคล่องตัว

- มีการพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานในศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้การพิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม และมีความโปร่งใส

- ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการของศาลได้อย่างรวดเร็ว
- ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวก รวดเร็ว
- ลดงบประมาณที่จะจ้างบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน

- การเข้าถึงข้อมูลกฎหมาย การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่จะมาถึงศาล ผู้พิพากษาและศาลมีบทบาทในการทำให้แน่ใจว่าทุกคนได้เข้าสู่ระบบกฎหมาย อินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่สามารถทำให้การเข้าถึงกฎหมายได้ง่ายและเกิดความโปร่งใยิ่งขึ้น

การเข้าถึงศาล หมายความว่า เป็นวิธีทางแก้ไขปัญหากฎหมายแก่ประชาชน เมื่อศาลได้เผยแพร่คำพิพากษาต่อสาธารณชน ก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างแนวทางและแบบแผนการปฏิบัติขึ้นจากแบบสำรวจเกี่ยวกับศาลและระบบศาล

ข้อเสีย

๑. ทำให้บุคลากรต้องมีการเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ระบบเทคโนโลยีในอนาคตข้างหน้า

๒. ความคุ้มค่าของการที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในระยะยาว อย่างไรก็ตามมีความคุ้มค่ากว่าการใช้เอกสาร

๓. ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการดูแล บำรุง รักษา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้ความทันสมัย

๔. ทำให้บุคลากรขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากบุคลากรที่จำเป็นในการปฏิบัติงานมีจำนวนน้อยลง เพราะได้มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการปฏิบัติงาน บุคลากรขาดความมั่นคงในสายอาชีพการปฏิบัติงาน

ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับความเป็นอิสระเสรีของศาลจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการกำหนดขั้นตอนกระบวนการพิจารณาและจำหน่ายคดี และเทคโนโลยีสารสนเทศกระทบโดยตรงกับกระบวนการทางการศาล ทำให้เกิดข้อกังวลและอาจก่อให้เกิดการต่อต้านจากผู้พิพากษาที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการตัดสินใจเหล่านั้นส่วนใหญ่กระทำโดยหน่วยงานบริหารควบคุม เช่น คณะกรรมการกิจการศาล ฝ่ายบริหารจัดการศาล กระทรวงยุติธรรม หรือศาลฎีกา โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษา

การบริหารควบคุมงานเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นประเด็นสำคัญอันหนึ่งซึ่งต้องการความสนใจมากกว่าในบางประเทศ โดยพิจารณาว่าความเป็นอิสระของศาลได้อนุญาตให้อำนาจของผู้พิพากษาอยู่เหนือเทคโนโลยีสารสนเทศ ฝ่ายตุลาการจำเป็นที่จะต้องเข้าใจวิธีใช้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการว่าเป็นอย่างไร และจำเป็นต้องพัฒนาแนวยุทธศาสตร์ต่าง ๆ สำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ปรับปรุงคุณภาพในการบริการให้แก่ประชาชน

สำนักการต่างประเทศ

บทที่ ๔

แนวทางแก้ไขปัญหา การประยุกต์ข้อดีข้อเสีย

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐควรจะพัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อให้สามารถใช้งานได้จริงโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาอีกยาวนานกว่าจะสามารถใช้ระบบดังกล่าวได้ทั่วประเทศ ในขั้นนี้จำเป็นจะต้องมีการศึกษาทางด้านวิศวกรรมคอมพิวเตอร์และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจากทุกภาคส่วนเพื่อให้ซอฟต์แวร์และระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้ได้แก่ทุกกรณีที่จะเกิดขึ้นจากการฟ้องคดี เมื่อพัฒนาระบบได้พอสมควรแล้ว อาจนำไปทดลองใช้ในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งก่อน เพื่อทดสอบว่ามีปัญหาและอุปสรรคใดเกิดขึ้นหรือไม่ จะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อยก่อนนำไปใช้จริงต่อไป

๒. ระบบกระบวนการยุติธรรม ควรได้รับการพัฒนาทั้งระบบ อย่างเช่น ในต่างประเทศ ประเทศทั้งหลายได้พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถฟ้องคดีได้ทุกคดี ผู้เสียหาย โจทก์ หรือทนายความสามารถเริ่มต้นคดีเองได้ทางอินเทอร์เน็ต เมื่อยื่นฟ้องไปทางอินเทอร์เน็ต ระบบก็จะตอบกลับมาทันทีว่า จะต้องมาศาลเมื่อใด เป็นต้น ดังนั้น หากสามารถผลักดันให้มีการบรรจุเรื่องการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสำหรับกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบเป็นวาระแห่งชาติได้ ก็จะสร้างคุณูปการให้แก่กระบวนการยุติธรรมและประชาชนที่ต้องพึ่งพามีของศาลยุติธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการล้มล้างคำกล่าวที่ว่า **“ความยุติธรรมที่ล่าช้า คือความอยุติธรรม”** อีกด้วย

๓. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เพื่อให้รองรับระบบเทคโนโลยีในการฟ้องคดี โดยเป็นการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่ได้พัฒนาขึ้น เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้เพิ่มเติมหลักการเกี่ยวข้องกับระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการประชุมทางจอภาพได้ประมวลกฎหมายอาญา โดยการแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องการบังคับโทษปรับ เพื่อให้จำเลยสามารถชำระค่าปรับในระบบออนไลน์หรือระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ศาสดาต่างๆ ในยุโรปได้หันมาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างกว้างขวางขึ้นและในวิธีการที่แตกต่างกันไป

การเริ่มต้นใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่สิบเก้ามีผลต่อวิธีการของศตวรรษในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ผลกระทบเหล่านี้อาจส่งผลให้เกิดความเสี่ยง ภาระงานระหว่างผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลได้เปลี่ยนไปแล้วในบางประเทศ

การเข้าถึงฐานข้อมูลกฎหมายคดีในประเทศและระหว่างประเทศของผู้พิพากษาและข้อมูลข่าวสารทางกฎหมายอื่นๆ มีการพัฒนาปรับปรุง ประเทศที่มีความชำนาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทดลองโดยใช้การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เพิ่มขึ้นกับผู้ใช้ในศาลในรูปแบบของเว็บไซต์และการยื่นฟ้องคดีทางอิเล็กทรอนิกส์

การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เพิ่มขึ้น ความแม่นยำ และความโปร่งใสในกระบวนการทางศาลได้เพิ่มการพิจารณาและเฝ้าดูอย่างละเอียดต่อฝ่ายตุลาการ เมื่อศาลตีพิมพ์สำนวนคดีและคำตัดสินออนไลน์ บทบาทของศาลในฐานะผู้กำหนดมาตรฐานต่างๆ ซึ่งอาจเรียกว่า บทบาทเงา ได้เพิ่มสูงขึ้น

ในการที่จะทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงการดำเนินการของศาลนั้น ระบบศาลของแต่ละศาลที่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกันได้

การบริหารควบคุมงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นประเด็นสำคัญอันหนึ่งซึ่งอาจต้องการความสนใจมากกว่าในบางประเทศ โดยพิจารณาว่าความเป็นอิสระของศาลได้อนุญาตให้อำนาจของผู้พิพากษาอยู่เหนือเทคโนโลยีสารสนเทศ ฝ่ายตุลาการจำเป็นต้องเข้าใจวิธีที่เหล่าผู้พิพากษาใช้ข้อมูลข่าวสารในกระบวนการว่าเป็นอย่างไร และจำเป็นต้องพัฒนาแนวยุทธศาสตร์ต่างๆ สำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ปรับปรุงคุณภาพในการบริการให้แก่ประชาชน

.....